

Съдържание

1. ВЪВЕДЕНИЕ	2
2. ИКОНОМИЧЕСКА РАМКА	3
2.1. ИКОНОМИКАТА ПРЕЗ 2001	3
2.1.1. <i>Международна конюнктура през 2001 г.</i>	3
2.1.2. <i>Икономиката на България през 2001 г.</i>	6
ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ	6
ВЪНШНА ТЪРГОВИЯ И ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС	7
ЗАЕТОСТ И ДОХОДИ	9
ИНФЛАЦИЯ	10
СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ	11
2.2. ИКОНОМИКАТА ПРЕЗ 2002	12
2.2.1. <i>Международна конюнктура през 2002 г.</i>	12
2.2.2. <i>Икономиката на България през 2002 г.</i>	14
ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ	14
ВЪНШНА ТЪРГОВИЯ И ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС	15
ЗАЕТОСТ И ДОХОДИ	16
ИНФЛАЦИЯ	16
СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ	16
3. ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА	18
3.1. ПРЕГЛЕД НА ФИСКАЛНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ ДО КРАЯ НА 2001 Г.	18
3.2. ЦЕЛИ НА ФИСКАЛНАТА ПОЛИТИКА ЗА 2002 ГОДИНА	19
3.3. ОСНОВНИ БЮДЖЕТНИ НАСОКИ	22
3.4. ЧУВСТВИТЕЛНОСТ НА БЮДЖЕТНИТЕ ПОКАЗАТЕЛИ И РИСК	24
3.5. РЕФОРМА В БЮДЖЕТНИЯ ПРОЦЕС	27
4. БЮДЖЕТНИ ПРИХОДИ	29
4.1. ДАНЪЧНА ПОЛИТИКА	29
4.2. ПРИХОДИ ОТ ДАНЪЦИ	34
4.2.1. <i>Косвени данъци</i>	35
4.2.2. <i>Преки данъци</i>	37
4.2.3. <i>Други данъци</i>	39
4.3. НЕДАНЪЧНИ ПРИХОДИ И ПОМОЩИ	39
5. ПОЛИТИКА НА БЮДЖЕТНИТЕ РАЗХОДИ	41
5.1. РАЗХОДИ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ТИП	41
5.1.1. Заплати	41
5.1.2. Социално осигуряване и грижи	42
5.1.3. Субсидии	43
5.1.4. Капиталови разходи	46
5.1.5. Лихвени разходи	47
5.2. БЮДЖЕТНИ РАЗХОДИ ПО СЕКТОРИ	47
5.2.1. <i>ОБЩО ДЪРЖАВНИ СЛУЖБИ</i>	48
5.2.2. <i>ОТБРАНА И СИГУРНОСТ</i>	49
5.2.3. <i>ОБРАЗОВАНИЕ</i>	52
5.2.4. <i>ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ</i>	53
5.2.5. <i>ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ И СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ</i>	54
5.2.6. <i>ЖИЛИЩНО СТРОИТЕЛСТВО И БЛАГОУСТРОИСТВО</i>	57
5.2.7. <i>ПОЧИВНО ДЕЛО, КУЛТУРА, РЕЛИГИОЗНИ ДЕЙНОСТИ</i>	57
5.2.8. <i>ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ И УСЛУГИ</i>	59
Общински бюджети	60
6. БЮДЖЕТЕН БАЛАНС И ФИНАНСИРАНЕ	62
6.2. ДЪРЖАВЕН ДЪЛГ	62
6.3. ФИНАНСИРАНЕ	63
<i>Приватизация</i>	64
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	65

---

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Проектът на Закон за държавния бюджет за 2002 г. е изготвен в съответствие с Програмата на Правителството и отразява намеренията му за провеждане на комплексна реформа във всички сфери на обществения живот.

Като първи в мандата на Правителството, Бюджет 2002 естествено ще предизвика широк обществен интерес и ще бъде обект на внимателно разглеждане от страна на международните финансови институции. Ето защо, той трябва да се окаже една стабилна и сигурна основа за постигане на амбициозните цели, заложи в Програмата на Правителството.

Основните цели на фискалната политика са поддържане на финансова и макроикономическа стабилизация и реализиране на висок и устойчив икономически ръст през следващите години.

Чрез продължаващото действие на валутния съвет и реализирането на големи приватизационни сделки като източник за неинфлационно финансиране на бюджета, ще се поддържа стабилна макроикономическа среда, като постепенно се намалява както държавния дълг, така и задлъжнялостта на общините.

Ще се подобрява структурата на публичния сектор с продължаването на реформите в социалната и здравната сфери, като се отчитат потребностите на гражданите и възможностите на държавния бюджет да им осигури необходимите публични услуги, както и повишаване на жизнения стандарт.

Правителството си поставя за цел поддържане на успешна политика за икономическа стабилизация при едноцифрена инфлация, стабилен валутен курс, управляем дефицит по текущата сметка на платежния баланс и намаляващо съотношение на държавния дълг към БВП.

Основен приоритет и занапред ще бъде интегрирането на страната в европейските и евроатлантическите структури.

---

2. ИКОНОМИЧЕСКА РАМКА

Основни макроикономически показатели

	1999	2000	2001 оценка	2002 проект
Брутен вътрешен продукт (млн.лв.)	22 776	25 454	28 461	30 783
Темп на реален растеж (%)	2.4	5.8	4.5	4.0
Структура на БВП				
Дял на инвестициите в осн.активи	15.9	16.6	18.2	19.0
Дял на потреблението	90.7	89.9	89.0	87.7
Инфлация				
Средногодишна (%)	1.8	10.0	7.3	4.2
В края на периода (%)	6.2	11.4	4.5	3.5
Валутен курс (лв./USD)	1.8	2.1	2.2	2.1
Платежен баланс				
Текуща сметка (% към БВП)	5.3	5.8	5.9	5.7
Търговски баланс (% към БВП)	8.6	9.8	11.7	11

2.1. Икономиката през 2001

2.1.1. Международна конюнктура през 2001 г.

Тенденциите в развитието на световната икономика пряко и все по-силно влияят върху икономическото развитие на България. Доказателство за това са изминалите години, през които икономиката на страната не остана незасегната от световните икономически процеси. Те до голяма степен определяха поведението и предприемането на различни мерки, с оглед необходимостта спешно да се реагира на различни неблагоприятни външни шокове. Това налага съобразяване с последните оценки и анализи за развитието на световната икономика, разработени от различни международни финансови институции, както и отчитане вероятното въздействие на тези тенденции върху развитието на българската икономика.

Едновременното забавяне на темповете на растеж в почти всички региони на света показва значението на установените понастоящем икономически връзки в глобален мащаб. То намира израз в дълго отлаганото възстановяване на американската икономика, в спада на доверие и отслабващото вътрешно търсене, така характерно за европейската

икономика, в продължаващите колебания в сектора на информационните технологии, влошената позиция на японската икономика, и неблагоприятните финансови условия за нововъзникващите пазари, особено тези от Латинска Америка. Забавеният темп на растеж на БВП на почти всички региони на света се съпътства от рязък спад в ръста на световната търговия. В отговор на тези неблагоприятни тенденции, много държави предприеха мерки, насочени към либерализиране на макроикономическата политика.

В известен смисъл забавянето на темповете на растеж в световен мащаб, съпоставено с високите нива от 1999 г. и началото на 2000 г., е нещо очаквано, особено за икономиките на страните, определящи този цикъл. Последните прогнози напълно потвърждават очакванията този процес да продължи по-дълго и забавянето да бъде по-голямо. Предприеманите мерки от страна на Федералния Резерв и реакциите на централните банки на най-развитите страни, с изключение на Япония, са допълнителен индикатор. Вследствие високата икономическа активност в началото на 2000 г., след сигналите за по-висок от очакванията спад през второто полугодие, световният икономически растеж достигна приблизително 4.7 %. Прогнозите за 2001 г. сочат значителен спад - до 2.6%, което е с 1.6% по-ниско от очакванията през 2000 г.

Анализаторите продължават да изказват своите опасения, относно перспективите пред развитието на икономиката в глобален мащаб. Всички сценарии вече търпят промяна в резултат на трагичните събития след терористичните атаки от 11-ти септември. Макар че тези събития имат предимно политически характер, не може да се пренебрегне факта, че те ще имат продължителен ефект върху развитието на световната икономика, като ще засилят едни и ще отслабят други тенденции. Нещо повече, за никого вече не е тайна, че това се случи в един труден за глобалната икономика момент, което допълнително засилва опасенията и затруднява анализаторите.

Ако се върнем към периода преди събитията от 11-ти септември, всички прогнози, макар и в различна степен, сочеха забавяне темповете на икономически растеж в почти всички региони по света. Изминалият оттогава повече от месец може да се характеризира с предприемането на своевременни макроикономически мерки в отговор на появилите се опасения, както и с прекрояване на съществуващите и създаването на нови сценарии, интерпретиращи случилото се и вероятните последици.

Резкият спад на икономическата активност в САЩ, започнал в средата на 2000 г. продължи и през изминалите месеци. Терористичните атаки допълнително увеличиха риска, макар че все още е твърде рано да бъдат оценени всички възможни последици върху икономиката. Този обрат, поне до началото на месец септември, се дължи преди всичко на значителния спад в размера на инвестициите, белязан от рязък спад в покупките на софтуер, машини и съоръжения. Размерът на износа също отбелязва значителен спад и въпреки че това до голяма степен се отнася и за вноса, отрицателното въздействие на търговския баланс за растежа на икономиката намалява. Основен принос за забавяне темповете на растеж имат потреблението, инвестициите, както и останалите компоненти на търсенето. Прогнозите предвиждат умерено възстановяване и растеж на БВП от около 1.3% за 2001 г. Тези прогнози не отчитат възможните последици след събитията от 11-ти септември, и се основават на сценарий, предвиждащ икономически растеж в страните с развити пазарни икономики, и спад в курса на долара, с оглед редуциране дефицита по текущата сметка на платежния баланс на САЩ.

Като допълнителна причина за забавяне темповете на растеж на американската

икономика може да бъде изтъкната съществуващата несигурност по отношение високия размер на чуждестранните инвестиции в страната, средносрочните перспективи за ръста на производителността, доверието на бизнеса и домакинствата, разходите за потребление, както и взаимозависимостта на тези фактори.

Забавените темпове на растеж на американската икономика естествено рефлексират върху глобалния растеж, като очакванията са, че най-значителни негативни последици от това ще има за страните от тихоокеанския регион, които са изключително чувствителни към срива на инвестициите в сферата на информационните технологии. Според японското министерство на финансите, съществува сериозна опасност страната за четвърти пореден път, в рамките на последните десет години, да изпадне в рецесия. Потреблението запазва ниските си нива, отразявайки спада на доходите и опасенията от увеличаване нивото на безработицата и бъдещо реструктуриране на корпоративния сектор. Прогнозите за 2001 г. сочат отрицателен ръст на БВП, в размер на -0.5%.

Отбелязаният през втората половина на 2000 г. забавен темп на икономически растеж в еврозоната продължи и през тази година. Това се дължи основно на спада на вътрешното търсене, продиктувано отчасти от високите цени на петролните и хранителните продукти, които имаха негативен ефект върху размера на реалните доходи. Като допълнителен фактор може да се изтъкне отбелязания спад на капиталовите пазари (особено в сектора на телекомуникациите), както и наблюдавания се спад на заетостта в някои от страните. Износът намаля в отговор на намаленото търсене в световен мащаб, съпътствуван от рязък спад на вноса.

На валутните пазари еврото, макар и скромно, възвърна позицията си спрямо щатския долар, след отбелязаното най-ниско ниво от месец октомври 2000 г. Единната европейска валута изглежда все още подценена, от гледна точка на средносрочните икономически показатели. Причините за това за сега са неясни, макар че за това основна роля имат разликите в икономическата активност между еврозоната и САЩ, както и реструктурирането на портфейлните инвестиции, вследствие въвеждането на еврото.

Икономическата активност и доверието продължават да бележат спад в страните-членки на ЕС, като за разлика от САЩ, възможностите за маневриране остават малки. През месец май 2001 г. лихвените равнища бяха намалени със 100 базисни пункта. Въпреки че като цяло провежданата в еврозоната фискална политика е неутрална, данъчните облекчения в някои от страните-членки са причина за нарастване на потреблението. Прогнозите за 2001 г. сочат ръст на БВП от около 1.8%.

След отбелязаният през 2000 г. висок темп на икономически растеж от страните кандидатки за членство в ЕС - 4.9%, ръстът на БВП през 2001 г. се очаква да спадне до 1.1%. Това до голяма степен се дължи на силния спад на производството в Турция, където комбинацията от срив на основни макроикономически агрегати и политическа нестабилност, доведоха през месец февруари 2001 г. до обезценка на турската лира. По отношение на останалите страни, очакванията са за умерен спад на БВП, който до този момент се поддържаше вследствие преките чуждестранни инвестиции, но ще бъде засегнат от спада на търсенето в ЕС, и особено в Германия. В повечето от тези страни, сериозен повод за безпокойство представляват нивото на безработицата и високите осигурителни вноски. Друга характерна особеност е, че тези страни продължават да насочват макроикономическата и структурната си политика в посока по-ранно присъединяване към ЕС.

След рецесията, предизвикана от кризата в Русия през 1998 г., в периода 1999 – 2000 г. страните от ОНД отбелязаха значителен и бърз икономически подем. В резултат на комбинацията от високи цени на петролните продукти и обезценка на националните валути, икономиките на Русия и останалите страни износители на енергоносители отбелязаха ръст на БВП от 8.6% през 2000 г. Това бе съпроводено от появата на значителен по размер фискален излишък и излишък по текущата сметка на платежния баланс. Независимо от негативното въздействие върху търговията, предизвикано от високите цени на петрола, ръстът на БВП на страните от ОНД износители на енергопродукти бе подкрепен от засилено търсене в Русия, обезценка на рублата, както и от специфични за тези страни фактори. Прогнозите за ръста на БВП на страните от този регион за 2001 г. сочат 4.4%, при 7.9% за 2000 г.

2.1.2. Икономиката на България през 2001 г.

ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

През първата половина на 2001 г. брутният вътрешен продукт (БВП) на България е нараснал с 4.8% според предварителните данни на НСИ. Най-висок растеж отбелязва индустриалния сектор, където брутната добавена стойност (БДС) нараства с 9.2%. Секторът на услугите също генерира растеж на БДС от 6% през първата половина на годината, като този сектор на икономиката регистрира непрекъснат растеж през последните 4 години. Секторът “Селско и горско стопанство” обаче отново регистрира спад от 8.1%, след като за цялата 2000 г. той отбеляза спад на БДС от 10%. Второто тримесечие на 2001г. е седмото поредно тримесечие на отрицателен растеж в аграрния сектор на икономиката.

През първото шестмесечие на 2001 г. расте външното търсене на български селскостопански стоки и стоки на хранително вкусовата промишленост (износ на: храни, напитки, тютюн, сурови материали за хранително вкусовата промишленост и суров тютюн) – износът нараства с 2% в сравнение с първото шестмесечие на 2000 г. Това прекъсна серията от спад на износа, характерен за последните няколко години, но все още износът на селскостопанска продукция не е възвърнал позициите си от 1999 г.

Нарастването на външното търсене на български селскостопански стоки, при относително постоянно вътрешно търсене, съчетано със спад на брутната добавена стойност в отрасъл селско стопанство се компенсира от нарастване на вноса на селскостопански продукти с 18% (храни, напитки, тютюн, сурови материали за хранително вкусовата промишленост, сурови кожи и суров тютюн).

Основните причини за тенденцията на спад в аграрния сектор са лошите финансови резултати на сектора, липсата на пазар на земята, недостатъчното инвестиции и неблагоприятните климатични условия през последните две години.

Ако се разгледа БВП по елементи на крайно използване ще се установи, че основен генератор на растежа през първото полугодие на 2001 г. е нарастващото външно търсене. Темпът на реално нарастване на износа на стоки и услуги запази високите си двуцифрени стойности от предшестващата година и възлезе на 11.5 %. През първата половина на 2001 г. продължава започналата през 1998 г. тенденция на нарастване на инвестициите в основен капитал, като по този начин се създават предпоставки за последващ икономически растеж. Спрямо първото полугодие на 2000 г. бруто образуването на основен капитал регистрира реален растеж от 20.0 %.

През първото полугодие на 2001 г. потреблението нараства с 1.2% спрямо същия период на предходната година, като крайното индивидуално потребление, формиращо над 80% от БВП, нараства едва с 0.2%, докато колективното потребление отбелязва растеж от 8.7%. Значително по-бързото нарастване на бруто образуването на основен капитал в сравнение с нарастването на потреблението може да се счита като процес на подобряване на структурата на БВП.

Въпреки неблагоприятната международна конюнктура, допълнително влошаваща се след събитията от 11 септември, и очакванията за намаляване на външното търсене за българските стоки и услуги, очакванията за растежа на БВП през 2001 г. се запазват в рамките на 4.5%. Тази прогноза е с около 2 процентни пункта по-ниска от очакванията за растежа на БВП в началото на годината (6.5%). Тя отразява, както тенденцията за спад във външното търсене и неблагоприятните промени в международната конюнктура през първата половина на годината, довела до корекция на оценките през август с около 1.5 процентни пункта, така и прекия ефект от събитията в САЩ от 11 септември, оценен на около 0.5 процентни пункта.

ВЪНШНА ТЪРГОВИЯ И ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС

По предварителни данни търговското салдо за периода януари-юли 2001 г. е отрицателно (- 910,9млн.щ.д.) и се влошава с 271,6 млн.щ.д. или 42.5% спрямо същия период на 2000 г. Основна причина за това е по-високият темп на нарастване на вноса - 14,1% в сравнение с този на износа - 7,3 %. Най-голям принос за тази неблагоприятна тенденция имат месеците непосредствено преди и след последните парламентарни избори (май-юли), когато дефицитът по търговския баланс нараства двойно спрямо първото тримесечие.

За периода януари-юли 2001 г. дефицитът по текущата сметка на платежния баланс достигна 375,5 млн.щ.д. (2,1% от БВП), като е по-малък с 84.6 млн.щ.д. в сравнение със същия период на 2000г. (460,1 млн.щ.д.). Основен принос за по-добрия резултат по текущата сметка има салдото на услугите, където са реализирани 208,2 млн.щ.д. повече нетни приходи¹. Това се дължи главно на постъпленията от продажбата на втория GSM оператор през месец януари т. г. (135 млн.щ.д.) и подобрения баланс на приходите от туризъм - 389,5 млн.щ.д., с 13.8% повече от същия период на миналата година.

---

¹ Ако се елиминират приходите от лиценза на втория GSM оператор подобрението на текущата сметка е само със 73,2 млн.щ.д.

Износът на български стоки за периода януари-юли 2001 г. е с по-ниски темпове на растеж спрямо същия период на м.г. – едва 7.3%. В стойностно изражение той се е увеличил само със 197 млн. щ. д. спрямо същия период на миналата година и достига 2885.8 млн.щ.д. Забавянето на ръста на физическия обем на износа е незначително, ръстът му през отчетния период на тази година бе 10,4% спрямо 11,8% за миналата година.

През първата половина на 2001 г. динамиката на българския износ се определяше преди всичко от забавените темпове на растеж на външното търсене на ЕС, основен търговски партньор на нашата страна. Негативно отражение върху текущата сметка на платежния баланс имаше и февруарската финансова криза в Турция. Тя доведе до силна обезценка на турската лира, а оттам и до относителното поскъпване на българския лев, което влоши конкурентните позиции на нашите износители на турския пазар. Като резултат силно нарасна вноса от тази страна – с 14.4% спрямо съответния период на миналата година и се понижи износа – с 10%.

Фактът, че през първите седем месеца на 2001 г. нашата страна успява да поддържа темпове на растеж в условия на влошена международна конюнктура означава, че е налице относително по-добра диверсификация на экспортната структура по групи стоки и страни и нарастване дела на стоките, които са по-устойчиви към промените в международната конюнктура, като например, изделия на шивашката промишленост. Все пак, твърде високият дял на суровините и материалите във външната търговия (41,6%), както и на петролните продукти (9,2%), прави страната ни твърде уязвима към глобални промени в икономическата активност, тъй като при тях колебанията в международните цени са значително по-големи в сравнение с тези на стоките с по-висока добавена стойност.

Вносът за януари-юли 2001г. се увеличи с 14,1% или 508,2 млн.щ.д. спрямо съответния период на миналата година. Най-много расте вносът на суровини и материали, като в тази група най-голямо е увеличението на вноса на текстилни материали – с 99,6 млн.щ.д. или 29%. Сериозен ръст бележи и вносът на потребителски стоки – 23.2% за седемте месеца на тази година спрямо същия период на м.г. Само с 9,1% нараства вносът на инвестиционните стоки, като основен принос има увеличението на вноса на електрически машини с 56 млн.щ.д.

Увеличеният темп на вноса през седемте месеца на тази спрямо м.г и най-вече измененията в неговата стокова структура са сигнали от една страна за увеличаващата се покупателна способност у нас, но също така и за необходимостта от адекватни мерки с цел овладяване по-нататъшното влошаване на търговския баланс и баланса по текущата сметка. Подобни мерки са необходими през втората половина на годината, предвид неблагоприятната международна конюнктура, понижените очаквания за привличане на преки чуждестранни инвестиции и очертаващите се ниски приходи от приватизация.

Постъпленията от преки инвестиции за седемте месеца на 2001 г. са в размер на 324,2 млн.щ.д., като са с 92,4 млн.щ.д. по-малко или с 22.2% в сравнение със същия период на м.г. Валутните резерви на БНБ за разглеждания период намаляват с 246 млн.щ.д., при намаление от 98,5 млн.щ.д. за същия период на 2000г.². В края на юни 2001 г. резервите

---

² Изключени са измененията, които се дължат на курсови разлики.

на БНБ достигат 3 045,1 млн.щ.д., като са нараснали със 145,3 млн.щ.д. или с 5% в сравнение с месец юли 2000 г. (2 899,8 млн.щ.д.).

Поради очертаващото се засилване на спада на икономическата активност в страните от Европейския съюз, както и трудностите пред които е изправена южната ни съседка Турция, през втората половина на 2001 г. не се очаква подобряване на темповете на растеж на българския износ. Неблагоприятната външна среда след събитията в САЩ от 11 септември поне в краткосрочен аспект се очаква да повлияе негативно и върху световните частни капиталови потоци. Всичко това се очаква да доведе до по-нататъшно влошаване на търговския баланс на България, до дефицит от около 1.5 млрд. щ.д. (11.7% от БВП) за цялата 2001 г. и дефицит по текущата сметка от над 760 млн. щ.д. (5.9% от БВП).

ЗАЕТОСТ И ДОХОДИ

Според данните на Националния статистически институт и Националната служба по заетостта през 2001 г. отшумява тенденцията за намаляване на заетостта в икономиката и респективно на увеличаване на безработицата. Съкращенията на заети от началото на 2001г. са намалели с близо 50% в сравнение с предходната година. През миналата година в обществения сектор са били съкратени 66 513 души, докато за шестте месеца на тази те са само 8 559 души.. В частния сектор съкращенията също са по-малко в сравнение с миналата година. През 2000 г. от частния сектор са били съкратени 46 313 души (5.2% от наетите), а за шестте месеца на тази година само 18 325 души (2% от наетите). В същото време, нараства броят на новоназначените лица в предприятията от частния сектор през първите шест месеца на тази година в сравнение с миналата със 7.9%.

Според месечните данни на НСИ за заетостта за първи път от 6 г. насам броят на заетите в извадката през второто тримесечие на 2001г. е почти същото както и през 2000 г. През предходните години те намаляваха обикновено с 5%-10%. Това е индикатор, че частният сектор се опитва и вече успява да компенсира загубата на заетост в държавния сектор.

През първата половина на 2001 г. се наблюдава тенденция на постоянно намаление на броя на регистрираните безработни. През първите шест месеца на годината те са намалели с 4.2% спрямо края на предходната година. Освен сезонните фактори, които отчасти са обусловили динамиката на показателя, основна причина за постепенното намаляване на безработицата в страната е намаляването на потока от лица, загубили работата си в следствие на провежданите структурни промени през 1999 г. и 2000 г.

През първата половина на 2001 г. продължи тенденцията на постоянно нарастване на средната реална работна заплата за страната, наблюдавана от 1998 г. Докато през предходните три години нарастването на реалната работна заплата надвишаваше реалното нарастване на създавания доход в страната, поради необходимостта да се компенсира спада на реалните доходи от времето на финансовата криза, то през първата половина на 2001г. нейното нарастване вече е по-малко отколкото очакваното нарастване на БВП за същия период.

За първите шест месеца на годината средната работна заплата за страната е 248

лева и е нараснала реално с 3.5% спрямо същия период на предходната година. Това доведе и до нарастване на реалният разполагаем доход с 4.7% в сравнение с 2000 г.

Растежът на средната реална работна заплата не надвишава ръста на производителността на труда в икономиката за същия период. Броят на заетите в страната средно за периода януари-юни 2001 г. се очаква да бъде около нивото на показателя за първите шест месеца на 2000г. При 4.8% темп на растеж на БВП за разглеждания период, може да се направи заключението, че производителността на труда в икономиката е нараснала с приблизително същия темп в реално изражение спрямо същия период на м. г. Нарастването на реалната работна заплата е било около два пъти по-малко отколкото това на производителността на труда. Следователно, динамиката на работните заплати не е допринесла за евентуално влошаване на конкурентноспособността на българските фирми.

В бюджетния сектор на Р България работят под 17% от заетите в икономиката. Средната работна заплата в бюджетния сектор е с 23.7% по-висока спрямо първата половина на 2000 г. в номинално изражение, а нейният реален растеж е 13.2%. Въпреки че нарастването на бюджетните заплати надвишава нарастването на средната работна заплата за страната, заетите в тази сфера все още получават относително ниски заплати. Като цяло за сектора средната работна заплата е с 3.8% по-ниска от средната за страната. Средната заплата в здравеопазването е с 13.3% по-ниска от средната за сектора, а тази в образованието – с 9.7%.

През втората половина на 2001 г. не се очаква сериозна промяна в тенденциите по отношение динамиката на заетостта, безработицата и средната работна заплата. Предприетите от правителството мерки за увеличаване на минималната работна заплата, както и за оптимизация на персонала в държавната администрация не се очаква да доведат до съществено увеличаване на безработицата. Ефектът от тях върху безработицата се оценява на около 0.1 процентни пункта³.

ИНФЛАЦИЯ

За първите девет месеца на 2001 г. натрупаната инфлация е 2.2%, а на годишна база - 4.7%. Очакванията до края на годината са инфлацията по месеци на годишна база да продължи да спада, тъй като именно през втората половина на 2000 г. общото равнище на потребителските цени започна да се повишава с по-високи темпове.

Основен принос за нарастването на ценовото равнище през деветте месеца на 2001 г. имат нехранителните стоки, чиито цени са нараснали с 6.1 процентни пункта, и услугите – чиито цени са нараснали с 2.9 процентни пункта. Хранителните стоки са поевтинели с 1.1%, но вероятно това се дължи на сезонни фактори и през последните три месеца на годината те ще възвърнат цените си на равнището поне от края на 2000 г.

През първите девет месеца на 2001 г. пазарно определяните цени бележат лек спад. Общата натрупана инфлация през този период се дължи на повишенията на административно определяните цени с 6.4%, докато цените на неконтролираните стоки и

---

³ Тъй като през втората половина на 2001 г. бяха направени изменения в методиката за отчитане на безработицата засега е трудно да се генерират съпоставими данни за този показател.

услуги са нараснали едва с 1.1%. До края на годината се очаква ново повишаване цените на контролираните стоки и услуги, но влиянието им върху общата инфлация ще бъде доста по-ниско от това до месец юли. Обявените от правителството предстоящи повишения на цените на електроенергията и топлоенергията с по 10% за населението от началото на октомври, се очаква да доведат до общо повишение на инфлацията с около 1 процентен пункт.

Други фактори, които влияят най-вече върху ценовия индекс на търгуемите стоки, са изменението на международните цени на основни групи стоки като суров петрол и др., както и динамиката на обменния курс евро – американски долар. До края на годината тези фактори не се очаква да предизвикат повишаване на инфлацията у нас.

Очакванията са инфлацията в края на 2001 г. спрямо декември предходната година да бъде около 4.5%, а инфлацията на годишна база – 7.3%.

СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ

През първите седем месеца на 2001 г., очевидно вследствие на предизборната кампания, е налице сериозно забавяне на темпа на структурните реформи, независимо от това, че общите цели пред страната се споделят от всички политически сили. Забавяне е налице както при процеса на трансформация на законодателната, нормативна и институционална рамка в съответствие с критериите на ЕС, така и на процеса на приватизация. Повечето промени в елементите на рамката бяха отложени през първата половина на годината, поради изчакване на резултатите от парламентарните избори през юни. През втората половина на годината вероятно тези промени ще бъдат допълнително забавени, тъй като новото политическо мнозинство предлага нови подходи за постигане на общите цели на българското общество.

Според данни на АП през периода януари – септември 2001 г. са сключени едва 136 приватизационни сделки (361 за същия период на предходната година). От тях 102 сделки са продажби на предприятия и 34 сделки са продажби на обособени части.

Финансовият ефект от приватизацията за деветмесечието на 2001 г. е един от най-ниските от 1993 г. досега. Общият ефект възлиза на 123.85 млн.дол., от които:

- договорени плащания: 97.41 млн.дол.;
- поети задължения: 0.74 млн.дол.;
- ангажименти за инвестиции: 25.7 млн. дол.

Средната доходност от сделка (договорени плащания, разделени на броя сделки) за периода е 716 хил.дол. За сравнение, средната доходност за целия период от началото на приватизацията през 1992 г. е 595 хил.дол.

Към края на август 2001 г. са раздържавени около 78.6% от предвидените за приватизация активи. До края на годината не се очаква сериозна промяна в темповете на структурните реформи.

2.2. Икономиката през 2002

2.2.1. Международна конюнктура през 2002 г.

Разглеждайки настоящата икономическа ситуация в перспектива и отчитайки несигурността от бъдещи събития от различен характер, факта че днес световната икономика е значително по-неуязвима от преди, не следва да се пренебрегва. Всичко това, както и незабавната агресивна реакция на централните банки на водещите икономически сили е насочено към редуциране риска от спад на доверието на потребителите и бизнеса, което остава основна грижа в средносрочен аспект.

Прогнозите за световното производство за 2002 г., които на няколко пъти бяха ревизирани в посока надолу, сочат растеж от 3.5% за следващата година. Естествено, събитията от 11-ти септември ще окажат ефект, поне в краткосрочен план и ще увеличат съществуващите опасения за икономически спад не само в САЩ, но и в световен мащаб. Песимистичните прогнози след терористичните атаки рефлектираха в посока към рецесия на световната икономика. Независимо от всичко това, опитът от последните десетилетия показва, че спадът на икономическия растеж в глобален мащаб се дължи основно на забавените темпове на растеж на развитите страни. Подобряването на международната конюнктура и активизирането на деловата активност се очаква да започне едва през втората половина на 2002 г.

След терористичните атаки в САЩ се увеличават рисковете по отношение нивото на разходите за потребление и доверието на бизнеса и потребителите. В отговор на растящия натиск, и с цел едно по-плавно забавяне темповете на икономически растеж, от началото на годината предприеманите мерки са насочени към либерализиране на макроикономическата политика. Федералният резерв намали лихвените равнища с 350 базисни пункта, като това бе придружено от мерки за гарантиране достатъчната ликвидност на финансовите пазари. Тези мерки бяха подкрепени от инструменти на фискалната политика, посредством въведения в средата на годината пакет от данъчни облекчения, както и с одобрените непосредствено след терористичните атаки разходи в размер на 40 млрд. долара. На определен следващ етап може да се очаква да заработят и автоматичните стабилизатори, които биха могли в известна степен да омекотят въздействието на отслабващата американска икономика върху световната. През 2002 г. ръстът на БВП на САЩ се очаква да достигне около 2.2%.

Въпреки, че прогнозите за бързо възстановяване на японската икономика са песимистични, очакванията са за положителен ръст на БВП през 2002 г. от 0.2%. Независимо от всичко, рисковете остават. Те са продиктувани от вероятно по-бавното възстановяване на икономиката в световен мащаб и неясните последствия от бъдещите фискална и структурна политики.

Прогнозите за икономическото развитие на ЕС за 2002 г. са за растеж на БВП от 2.2%. За нарастване на търсенето се очаква основна роля да имат следните фактори – спада в цените на петролните и хранителните продукти, все още благоприятния обменен курс и прогнозираното, макар и скромно, оживление на американската икономика. Естествено, сбъдването на тези прогнози до голяма степен се обуславя от скоростта на

възстановяване на икономиката в глобален мащаб, както и от доверието на потребителите и бизнеса. Изпреварващото развитие на европейската спрямо американската икономика не се очаква да рефлектира в значително изменение на курса на еврото спрямо долара. Бавният темп на растеж на ЕС вероятно ще е свързан с относително по-малък спад във външното търсене на Съюза, поради факта, че повечето от големите страни в него задействаха автоматичните стабилизатори за своите икономики. В някои страни, например Германия се предвиждат и монетарни стимули за икономиката.

Перспективите за страните от Централна и Източна Европа са малко по-оптимистични на фона на общия тренд. За 2002 г. очакванията за тези страни остават непроменени спрямо 2001 г., и дори се прогнозира относително нарастване на темпа на растеж на БВП, с изключение на Унгария, Полша и Естония. В същото време, обаче в средносрочен аспект, тези страни са изправени пред сходни фискални предизвикателства, свързани със застаряването на населението, високата осигурителна тежест, както и разходите във връзка с присъединяването. Всичко това изисква предприемането на мерки и преосмисляне на политиката на разпределение на текущите разходи, посредством реструктуриране на държавната администрация и усъвършенстване насочването и разпределението на социалните разходи.

Намаляването на външното търсене през 2002 г. се очаква да предизвика по-нататъшно влошаване на текущите сметки на страните от ОНД, най-вече Русия. Прогнозираният за следващата година ръст на БВП за страните от ОНД е от около 4.0%. Този спад основно се дължи на промяната на факторите, които допринесоха за високия икономически растеж. Въпреки спада на цените на петролните продукти и продължаващото изтичане на капитали, текущата сметка, и платежният баланс на Русия ще останат на излишък. Властите са изправени пред трудната задача да създадат необходимите условия за потискане на инфлационния натиск, породен от възстановяването курса на рублата, за което е необходимо затягане на фискалната политика.

Прогнозите за цените на петролните продукти до голяма степен зависят от глобалния икономически растеж, особено от този на развитите страни, както и от перспективите за водене на съгласувана политика от страните членки на ОПЕК. Цените на неенергийните стоки се очаква да останат на същите нива, до известна степен в отговор на силния долар. В случай на по-голям от очаквания спад на търсенето в световен мащаб, равнището на цените може леко да спадне, засягайки производителите на стоки за широко потребление, както и много от по-бедните държави. След отбелязания спад на цените на петрола, равнището на инфлация в повечето развити страни започна да се стабилизира. Нейното равнище остава грижа за някои от по-бързо растящите европейски икономики и за икономиките на страните в преход.

В случай, че икономическият растеж на САЩ продължи да бележи спад, това може да доведе до няколко взаимно свързани риска за перспективите пред световната икономика.

- Първо, през последните няколко години, силната експанзия на американската икономика се оказа средство за стабилизиране на активността в световен мащаб. Предвид наблюдавания се застои във възстановяването на японската икономика и все още скромния по размер икономически растеж на Европа, настоящия спад в растежа на американската икономика е малко вероятно да бъде компенсират от

нарастване на търсенето в световен мащаб. При това положение съществува опасност тази тенденция да засегне и други страни посредством финансовите пазари и спада на доверието;

- Второ, повече от всякога съществува риск, породен от съществуващите дисбаланси по текущите сметки, и очевидното неравновесие между основните валути на тези страни. Този процес може да се развие по неблагоприятен начин. Историческият опит показва, че достигнатият от САЩ дефицит по текущата сметка никога не е бил поддържан за дълъг период от време и неговото редуциране като правило се съпровожда от значителен спад в курса на долара. В условията на рязък спад в ръста на американската икономика, потокът портфейлни и преки инвестиции, причина за дефицита по текущата сметка на САЩ, може рязко да промени посоката си. Това от своя страна ще повиши риска и вероятността от сътресения на финансовите пазари. Големите колебания във валутните курсове ще ограничат възможностите за маневриране;
- Трето, като се има предвид фактът, че в периоди на бърза експанзия финансовият риск винаги е подценен, по-ниският икономически растеж може да стане причина за повишаване уязвимостта на финансовите пазари. Всяка една следваща ревизия в посока надолу по отношение на очакванията за ръст на корпоративните печалби, може да усили натиска върху американския и останалите капиталови пазари, което пряко ще засегне търсенето.

2.2.2. Икономиката на България през 2002 г.

ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ

През 2002 година се очаква реалният растеж на БВП да спадне до 4 %. Потенциалът на националната икономика да генерира растеж се счита за значително по-висок, но на фона на неблагоприятните тенденции в световната икономика и ниското външно търсене от страна на основните търговски партньори на България е нереалистично да бъдат надхвърлени тазгодишните темпове на растеж на БВП.

При подходяща настройка на инструментите на икономическата политика основен двигател на растежа ще продължи да бъде инвестиционното търсене, което след 1997 година неизменно има положителен принос в растежа. Очакваният темп на реално нарастване на брутообразуването в основен капитал е 8.6 %, като в края на годината този компонент от крайно използвания БВП ще формира около 18.0% от БВП (16.9 % през 2001 г. и 16.2 % през 2000 г.).

При очакваното оптимизиране на относителния дял на инвестициите, независимо от запазващия се много висок относителен дял на крайното потребление в БВП, се очаква забавяне на темповете на растеж на крайното потребление. През 2002 г. се очаква да бъде 2.3 % – след отбелязаното реално нарастване на потреблението от съответно 4.5 и

3.2% за 2000 и 2001 г.

Пониженото външно търсене ще рефлектира през 2002 година в забавяне на темповете на растеж на износа на стоки и услуги от страната. В реално изражение се очаква износьт на стоки и услуги да нарасне с 5.5 % спрямо достигнатите нива през 2001 година. Очакванията за вноса са за растеж в реално изражение от около 5.3%, при положение че бъдат осъществени набелязаните от правителството реформи в митническата политика и администрация. Така ще се запази изпреварващият темп на растеж на вноса на инвестиционни стоки спрямо този на останалите стокови групи, наблюдаван през предходните години.

ВЪНШНА ТЪРГОВИЯ И ПЛАТЕЖЕН БАЛАНС

Рецесията в световното стопанство и понижението във външното търсене на някои от основните търговски партньори ще засегне и България, макар и в доста по-малка степен в сравнение с други страни. Това прави неизбежно увеличаването на фискалната рестрикция, която е единственият инструмент за гарантиране на макроикономическата и финансова стабилност в условията на валутен съвет. Въпреки това, оценките за износа през 2002 година са за растеж в доларово изражение от около 5.5%, което е малко по-ниско от темповете на растеж на този показател през 2001 г.

Основен фактор за растежа на физическия обем на износа на стоки ще бъдат конкурентите предимства, които има страната, както и очакванията за запазване на близки до сегашните нива на търсенето в отрасли и сфери, които традиционно през последните няколко години са водещи в българския износ – текстил и текстилни изделия, облекло и обувки, мебелна промишленост, електроенергия. Макроикономическата стабилизация в страната, затихването на напрежението на Балканите (Косово, Македония), както и повишаването на качеството на услугите се очаква през 2002 година да рефлектира и в ново нарастване на приходите от туризъм, независимо от въвеждането на ДДС върху продажбите на туристически услуги за чужденци, тъй като мярката беше обявена още през миналата година и тя е акумулирана в очакванията.

При вноса на стоки не се очаква сериозно увеличение на темповете на растеж, ако правителството затегне фискалната рестрикция, в съответствие с изискванията на ЕС и осъществи намеренията си за повишаване ефективността на митническия контрол. Осигуряването на изпреварващ растеж на вноса на инвестиционни стоки ще продължи да има важно значение за икономиката и през 2002 г. Очакванията са за нарастване на вноса на инвестиционни стоки от порядъка на 5.5%. Нарастването на стоки за крайно потребление ще бъде детерминирано от нарастването на реалните доходи на населението и ще следва тяхната динамика. Очаква се леко забавяне на темповете на растеж на вноса на суровини и материали в сравнение с предходната година.

Въпреки изпреварващите темпове на растеж на износа на стоки над вноса, търговското салдо ще остане отрицателно – около 1.6 млрд. щ. д. Активното салдо на услугите, дохода и трансферите ще намали размера на този дефицит, като в крайна сметка дефицитът по текущата сметка на платежния баланс ще възлезе на - 809 млн.дол. или 5.7 % от БВП.

Прогнозата за общия платежен баланс, основана на разчетите към момента по разходите за обслужване на външния дълг и очакваните постъпления по линия на предприсъединителните фондове показва, че дефицитът по текущата сметка ще се финансира до голяма степен от капиталовата и финансовата сметка на платежния баланс. В резултат на повишаващата се рентабилност на производството на стоки и услуги в страната, следваща високите темпове на растеж на производителността на труда, преките чуждестранни инвестиции (нето), през 2002 г. се очаква да бъдат над 851 млн. долара.

След агрегиране на текущата, капиталовата и финансовата сметки на платежния баланс (без измененията в резервите на БНБ) се очаква дефицит в размер на около 200 млн. щ. дол. Той вероятно ще бъде финансиран чрез ново едногодишно стенд-бай споразумение с МВФ. Последното ще отмени необходимостта БНБ да финансира дефицита чрез намаляване на резервите си, или да се търси финансиране от международните пазари при по-неблагоприятни условия.

ЗАЕТОСТ И ДОХОДИ

Успоредно с процеса на финализиране на приватизацията и реструктурирането на националната икономика се очаква постепенно да нарастват заетостта и доходите. Очакваният растеж на икономиката ще рефлектира в реално нарастване на доходите на населението с около 4%, а изменението на заетостта през 2002 г. ще бъде незначително, под един процентен пункт, като се очаква броя на безработните да е около 635 хил. души.

В края на 2002 г., брутният вътрешен продукт на човек от населението се очаква да възлезе на 3 857.18 лв., което представлява номинален растеж от 8.8 % спрямо равнището от 2001 година и 22 % - спрямо 2000 година. Само до известна степен влияние върху тези темпове ще оказва динамиката на курса на лева спрямо щатския долар.

ИНФЛАЦИЯ

Инфлацията в края на декември 2002 г. се очаква да бъде около 3.5 % спрямо края на предходната година. По-висока инфлация може да се появи при евентуален приток на валута в страната над очаквания, който да доведе до неочаквани неблагоприятни промени в паричното предлагане. Инфлация, малко по-висока от средната за страните от еврозоната, няма да доведе до загуба на конкурентноспособност поради допускането, че производителността на труда ще нараства с по-високи темпове.

Основен източник на инфлация през 2002 г. се очаква да бъде нарастването на административните цени. Очакваният спад на международните цени на петрола през 2002 г. ще оказва натиск в посока намаляване на ценовите равнища в страната.

СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ

През 2002 г. се очаква ново увеличаване на скоростта на структурните реформи в икономиката и останалите сфери на обществото, в резултат на подготовката и промените

в законодателната, нормативна и институционална рамки за реформите, които се очакват през последното тримесечие на 2001 г. Промените имат за основна краткосрочна цел подобряване на бизнес климата в страната, насърчаване на частните инвестиции и спестявания. Те ще бъдат от ключово значение и за постигането на най-важната средносрочна цел за страната – изпълнението на критериите за членство в ЕС.

Правителството обяви вече своите намерения да завърши процеса на приватизация на всички подлежащи на приватизация активи до края на 2003 г. През 2002 г. се очаква да бъдат раздържавени основната част от оставащите държавни предприятия - монополисти, в т.ч. БТК, Булгартабак Холдинг, Биохим и др. В платежния баланс на страната се предвижда да постъпят около 300 - 350 млн. долара от приватизация.

---

3. ФИСКАЛНА ПОЛИТИКА

3.1. ПРЕГЛЕД НА ФИСКАЛНОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ ДО КРАЯ НА 2001 Г.

Макроикономическата политика е предопределена от валутния борд и важните структурни реформи затвърдиха макроикономическата стабилност и създадоха условия за растеж. Средносрочните перспективи са стабилни и страната е в състояние да постигне целите за устойчив бърз растеж и функционираща пазарна икономика по пътя на присъединяване към Европейския съюз. Постигането на тези цели ще помогне и за намаляване на безработицата и подобряване на жизнения стандарт от сегашното му ниско ниво.

С оглед на очаквания негативен ефект, свързан с външнополитическото развитие от особена важност е фискалната политика до края на тази година да бъде разумна и гъвкава, с оглед облекчаване натиска върху текущата сметка и валутния резерв. В тази връзка се предвижда бюджетният дефицит по консолидираната фискална програма да се задържи на нива под 1.0 % от БВП, като първичният излишък се очаква да достигне 3.1 % от БВП. Законът за държавния бюджет за 2001 г. позволява на Министерство на финансите да ограничава субсидиите до 90 % от законово определените. В бюджета е предвиден резерв, възлизащ на 0.9 % от БВП, главно за покриване на разходите по реформите в публичния и реалния сектор.

Министерството на финансите стартира програми за усъвършенстване на бюджетното планиране и изпълнение, което допълнително ще гарантира оптималното разпределение на бюджетните средства, както и тяхното най-ефективно изразходване. Ще бъде заложен и развит програмният принцип на бюджетиране.

Очаква се брутните бюджетни приходи по консолидираната фискална програма в процент от брутният вътрешен продукт да запазят нивото по програма. Въпреки очакваното общо изпълнение на приходите близо до параметрите по програма, съществува силно неравномерно изпълнение по видове бюджети и по видове приходи.

Очаква се да бъдат получени по-ниски приходи от акцизите и данъка върху доходите на физическите лица. Големият спад в приходите от акцизи се дължи преди всичко на по-ниските приходи от основния вносител на акцизи от течни горива "Лукойл-Нефтохим" АД.

Очакваното преизпълнение на приходите от данъци върху печалбата се дължи на по-високия размер на данъка платен от БКК, в следствие на формираната значителна облагаема печалба за 2000 година от приватизацията на Булбанк, както и от по-високите постъпления от нефинансови предприятия по годишни данъчни декларации за 2000 г. Действително дължимите данъци за 2000 г., изчислени на база реалния финансов резултат за 2000 г., превишават значително авансовите вноски през годината, изчислени на база резултати за 1998 и 1999 г.

Голямо неизпълнение на приходите се очаква по бюджета на НОИ, което представлява допълнителна тежест за централния бюджет, като оценката за недостига за 2001 г. е около 200 млн.лв.

Преизпълнението на приходите на общинските бюджети се очертава на около 109-110 на сто. Чрез прилагането на параграф 22 от Преходните и заключителни разпоредби на

Закона за държавния бюджет за 2001 г. се компенсира неизпълнението на данъчните приходи на някои общини за сметка на преизпълнението на същите в други, с което се подпомага финансирането на дейностите в общините с неизпълнение на данъчните приходи.

В областта на ефективното управление на разходите продължава разширяване обхвата на единната сметка. Предвижда се окончателното включване на системите на държавните органи, министерствата и ведомствата в единната сметка на републиканския бюджет. Това създава условия за повишаване на възможностите на първостепенните разпоредители с бюджетни кредити за управление на бюджетните средства, контрол и по-задълбочен анализ на касовите потоци и изпълнението на бюджета, както и ежедневна информация за касовите разходи по разпоредители и по основни видове разходи. Продължава изпълнението на програмата за развитие на системата на държавното съкровище.

През 2001 г. брутните бюджетни разходи по програма са 42 % от БВП. В хода на изпълнението на бюджета се очертава напрежение при финансирането на някои бюджетни системи. На първо място очерталият се значителен недостиг по бюджетите на социално-осигурителните фондове. На второ място проблемите очертали се при финансирането на общинските бюджети и по бюджетите на някои министерства и ведомства, свързани с натрупаните просрочия, поради неправилно планиране и неспазване на законовите приоритети при изготвянето на бюджетите, неспазване на бюджетната дисциплина и неефективното управление на бюджетите. В условия на недостиг от средства, събирани чрез бюджета за преразпределение за финансиране на социалните дейности и публичните услуги е задължително спазването на посочените принципи. На трето място е възникналото напрежението във връзка с приетата от предходното правителство програма за допълнителни капиталови разходи.

Реформите осъществявани в пенсионното осигуряване и здравеопазването изискват допълнителен ресурс, но от друга страна и създаване в по-кратки срокове на необходимата нормативна и организационна рамка, за да се извършат същностните промени и да се получат ползите за обществото. За да има смисъл по-високата начална цена на тези реформи е необходимо ефективно управление и контрол на цялостния процес.

Консолидирането на съществуващите извънбюджетни сметки и фондове (техният брой през 2001 г. на централно ниво бе ограничен до 12) създава условия за повишаване на фискалната прозрачност и въздейства позитивно върху контрола на бюджетния дефицит, като елиминира генерирани от тях допълнителни дефицити. Този процес създава условия за по-ефективно управление и контрол на публичните разходи.

3.2. Цели на фискалната политика за 2002 година

Стратегическите цели на фискалната политика през 2002 г., първата цяла година от управлението на правителството, са насочени към реструктуриране и оптимизиране на публичния сектор, модернизиране на публичните услуги и чрез стабилни финанси постигане на устойчив икономически растеж.

Рамката, върху която внимателно е конструирана фискалната стратегия представлява комбинация от петте класически принципа на фискалния мениджмънт – прозрачност,

стабилност, отговорност, справедливост и ефективност.

При разработването на фискалната стратегия са отчетени постигнатите до момента успехи, слабостите, настоящите и бъдещите потребности на икономическата система, както и наличните ресурси в националната икономика. Стратегията сама за себе си не може да се абстрахира от настоящото състояние, като отправна точка за постигане на заложените стратегически цели на фискалната политика.

Все още вниманието е насочено към контролиране размера на разходите. Не може да се отрече факта, че този подход наред с изпълнението на целите за постигане на така необходимата фискална дисциплина страда от липсата на механизми за ефективно разпределение на ресурсите и на оперативна ефективност. Ето защо, с оглед постигане на стратегическите цели на фискалната политика, правителството е решено да преследва получаване в максимална степен на икономическа изгода от извършваните разходи, както и да предоставя стоки и услуги по възможно най-ефективен начин.

Отчитайки от една страна влиянието на фискалната стратегия върху икономиката, и от друга, отражението на основните икономически показатели върху бюджета, правителството извежда основните постулати на фискалната стратегия в средносрочен аспект:

- Залагане на дефицит от 0.8 процента от БВП за 2002 г. ;
- Оптимизиране и ограничаване на бюджетните разходи при запазване на строга финансова дисциплина, във връзка с ролята на държавата и нейния ангажимент за поддържане на определено равнище на публичните услуги, както и с оглед на по-нататъшното институционално укрепване;
- Постигане оптимален размер на публичния сектор чрез намаляване и последващо прекратяване на бюджетните субсидии посредством ефективна приватизация и засилване на частната инициатива;
- Членството в Европейския съюз като основен фактор при формулиране насоките на фискалната стратегия.

При разработването на фискалната стратегия в средносрочен аспект, правителството категорично заявява запазването на системата на паричен съвет и използване на фискалната политика като основен регулатор и инструмент за икономическа настройка, до приемането на страната в Европейския валутен съюз.

В прогнозите отнасящи се за публичните финанси е включен значителен елемент на несигурност, с който правителството се съобразява при формулиране на политиката. Използването на "консервативен" подход и вграждането на буфери позволяват частично редуциране на фискалния риск. Отчетени са допусканията за темпа на икономически растеж от около 4%, реалните възможности и провежданата до момента политика.

По отношение на приходите, правителството цели провеждане на данъчна политика, насочена към намаляване на преките данъци и облекчаване на данъчните процедури, с цел привличане на инвестиции и постигане на икономически растеж. Предвижданите промени са начало на осъществяване на меренията на правителството за преместване

на относителната данъчна тежест от преките към косвените данъци, т.е. намаляване на данъците, които най-силно влияят върху мотивацията на икономическите субекти.

С оглед постигането и запазването на фискалната стабилност, във фискалната стратегия са формулирани фискални ограничения по отношение на бюджета, с оглед изпълнение на поставените цели:

- минимален бюджетен дефицит
- общ таван на разходите;
- отчитане пълната цена на финансирането;
- поддържане на определено ниво на фискалния резерв.

Исходната точка на фискалното целеполагане е залагането в бюджета за 2002 г. на минимален дефицит, в размер на 0,8 % от БВП, като стъпка за постигане на балансиран бюджет. С оглед изпълнението на тази амбициозна цел, както и за запазването на макроикономическата стабилизация, правителството ще се стреми към активно фискално поведение и ще устоява заложените стойности на основните параметри.

В областта на държавните разходи ще бъде провеждана политика на ограничаване на бюджетния сектор с оглед постигане на оптималния за икономиката размер. Това е свързано с оттеглянето на държавата от определени сектори, увеличаване ефективността от използване на ресурсите чрез приоритизиране на разходите, повишаване на фискалната дисциплина и засилване на частната инициатива.

Макрофискален агрегат, с основно значение за макроикономическата стабилност е равнището и структурата на дълга на правителството. Предвид нивото на задлъжнялост, политиката на управление на дълга акцентира върху недопускане увеличаване на външния дълг като процент от БВП, и плавното му намаляване. През 2002 г. нетното вътрешно финансиране е около нулата, а външното е леко положително. Стратегията на правителството предвижда активно управление на държавния дълг, стабилизация и намаляване на плащанията по външния дълг, посредством неговата оптимизация и замяна на част от инструментите с нови.

Едно от основните предизвикателства е стартирането на прехода към бюджетна система ориентирана към резултата, в подкрепа на стартиралите структурни реформи, които са насочени именно към тази цел.

Правителството поставя постигането на висок и устойчив реален средногодишен икономически растеж, като основен двигател за намаляване на безработицата и бедността. Други предизвикателства, за които правителството търси механизми за дългосрочни решения са проблемите свързани с бюджетите на социално-осигурителните бюджети, както и изграждането на модерна държавна администрация. Целта на тези реформи е част от предлаганите услуги да се поемат от частния сектор, като продължи тенденцията за комерсиализиране на разходите в области като пенсионно дело, здравеопазване, образование.

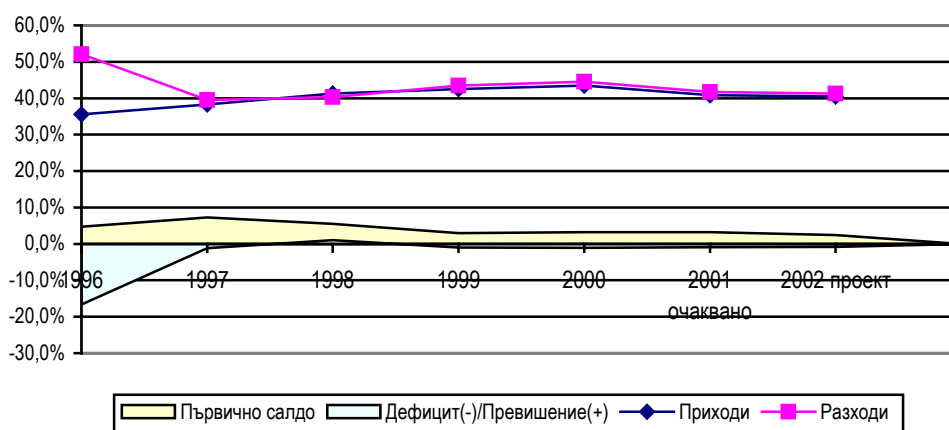
Процесът на европейска интеграция е един от основните приоритети на правителството. В тази връзка, в държавния бюджет са предвидени ресурси за съфинансиране на

различните финансови предприсъединителни инструменти на Европейския съюз.

Прилагайки един балансиран подход, през следващите години правителството възнамерява да постигне обществен консенсус, стъпил на една стабилна фискална рамка, в която двигател за постигане на икономическите и социални амбиции са подходящите публични инвестиции и целенасочените намаления на ставките на някои данъци.

3.3. Основни бюджетни насоки

Консолидираната фискална програма е съставена при поддържане на първичния излишък в рамките на 2.4 - 2.5 % от БВП и наличието на дефицит по консолидираната фискална програма в размер на 0.8 % от БВП. Това се определя от необходимостта да бъде ускорено завършването на структурните реформи и предприети реални стъпки в областта на оптимизиране на бюджетните сектори. Предвиденият структурен резерв по консолидирания бюджет за 2002 г. е в размер на 180 млн.лв. , или около 0.6 % от БВП.

В областта на приходите ще се следва политика на намаляване на нивото им като процент от БВП и вътрешно реструктуриране на данъчните приходи. Предвижда се за 2002 г. консолидираните приходи да достигнат 12 462.2 млн.лв. или около 40.5 % от БВП.

Бюджетната рамка предвижда постепенно намаление на приходите от данъци. Нивото на общо данъчните приходи за 2002 г. е 9 741.2 млн.лв. или 31.6 % от БВП. Спрямо програма 2001 данъчните приходи намаляват с над 1.3 % от БВП. Предвижда се намаление на дела на преките доходни данъци и данъците върху печалбата в структурата на общите данъчни постъпления. Промените в данъчните ставки и в структурата ще се извършват при запазване на принципа за равнопоставеност на данъкоплатците. Вследствие на промените в данъчните закони нивото на преките данъци за 2002 г. ще намалее от 18.3% от БВП за 2001 г. на 16.8 % за 2002 г. За косвените данъци тази промяна е от 13.6 % от БВП за 2001 г. на 13.8 % за 2002 г.

Приоритет е реформата на данъчната администрация и повишаване на квалификацията и капацитета ѝ. Проекта за създаване на Единна агенция по приходите ще бъде ускорен. Едновременно с това се работи и по създаване предпоставки за по-ефективно

извършване дейността на митническите служители. Започнатите промени през втората половина на 2001 г. ще бъдат продължени.

Общият размер на разходите за 2002 г. е 12 719.4 млн.лв. или 41.3 % от БВП, като продължава да намалява дялът на лихвените разходи, които ще са около 1 004.2 млн.лв. или 3.3 % от БВП. Съществено по ниските лихвени разходи за 2002 г. са свързани с въвеждането на активно управление на дълга и плащанията по него.

Общият брутен размер на нелихвените разходи за 2002 г. е 11 715.3 млн. лв. или около 38.1 % от БВП. В номинално изражение те са се увеличили спрямо програмата за 2001 г. с 12.4 %.

За 2002 г. съществено е нарастването на социалното осигуряване, подпомагане и грижи с около 11.7% спрямо програма 2001, без предвидените разходи за структурен резерв. Тези разходи са с най-значителен дял в нелихвените и представляват 37.5% от тях. Акцентите на социалната политика са върху борбата с безработицата и бедността. В средносрочен план, решаването на тези проблеми ще позволи действието на автоматичните икономически стабилизатори да освободи повече средства за провеждане на политика в областта на образованието и здравеопазването.

По функционален признак за 2002 г. спрямо програма 2001, най-значителен ръст на средствата се предвижда в сферите на:

- Образование - 17.7%
- Здравеопазване - 10.7%
- Култура – 35.0%

В тези сектори се търсят възможности за оптимизиране на средства, като следствие от реформите свързани с промени в принципите на финансиране и промени във взаимоотношенията министерства – общини.

Инвестиционната програма на правителството е инструмент, допълващ частните инвестиции за поддържане и генериране на икономически растеж. Освен чрез директния си ефект върху потреблението и решаването на инфраструктурни проблеми, инвестиционната програма е начин да бъдат привлечени директни чуждестранни инвестиции в стратегически за страната области. Предвижда се преките разходи от бюджета за тази цел през 2002 г. да бъдат на ниво 3.4 % от БВП, или 1028.0 млн.лв. Проектите финансирани със средства от ЕС, инфраструктурните обекти и инвестиции, създаващи нови работни места са приоритетни.

в млн.лв.	2000 отчет	2001 програма	2002 програма
Общо приходи (в % от БВП)	11 065.1 43.5%	11 425.0 40.5%	12 462.2 40.5%
Данъчни приходи (в % от БВП)	8 707 .2 34.2%	9 291.8 32.9%	9 741.2 31.6%

Неданъчни приходи и помощи	2 357.9	2133.2	2721.0
(в % от БВП)	9.3%	7.6%	8.8%
Общо разходи и трансфери	11 334.3	11 813.7	12 719.4
(в % от БВП)	44.5%	41.9%	41.3%
В т.ч.			
Нелихвени разходи	10150.4	10459.3	11715.3
(в % от БВП)	39.8%	37.1%	38.1%
Капиталови разходи	1 036.5	909.9	1028.0
(в % от БВП)	4.1%	3.2%	3.3%
Социални разходи	3707.5	4137.1	4689.7
(в % от БВП)	14.5%	14.7%	15.2%
Лихвени разходи	1 083.4	1391.4	1004.2
(в % от БВП)	4.3%	4.9%	3.3%
Дефицит(-)/Превишение (+)	-269.2	-388.7	-257.2
(в % от БВП)	-1.1%	-1.4%	-0.8%

3.4. Чувствителност на бюджетните показатели и риск

Гама от фактори могат да повлияят на фактическото изпълнение на бюджета през следващата година. Изследването им и вграждането на буфери в бюджета, както и изграждането на подход за бързо реагиране при евентуалното им настъпване е от голямо значение за осигуряване стабилността на бюджетния процес. Допълнителна цел на тази част е да повиши прозрачността на фискалната прогноза.

Събития, които биха могли да повлияят на бюджетните показатели са:

- Изменение в икономическите параметри - както приходите, така и разходите биха се повлияли от промени в икономическите показатели;
- Реализация на поети задължения и просрочия, активиране на държавни гаранции;
- Проблеми, които не са оценени стойностно във фискалната прогноза поради несигурност за тяхното проявление, сила, момент на настъпване. Събитията, които е трудно да се предвидят са промените в законовата и административна рамка.

Направената оценка на чувствителността, показва че бюджета е ниско чувствителен на промени в икономическия ръст, основно поради взаимно погасяващи се ефекти в приходната част. Значително по-голям е ефекта от промяна в нивото на безработните,

тъй като се отразява директно върху приходите и разходите.

При оценка на фискалния риск са взети под внимание явните (експлицитни) и неявните (имплицитни) източници на риск. От една страна рискът, произтичащ за държавата е следствие от нейната роля на пазара, задълженията които тя е готова да поеме и очакванията, които има обществото към нея. От друга страна факторите влияещи върху стабилността са чисто външни и се определят от промени в макросредата.

В същото време няма голяма възможност за поемане на фискални рискове. Първо, паричният съвет е добър инструмент за постигане на фискална стабилност, той по дефиниция ограничава възможностите за финансиране на дефицита, а оттам и възможността за фискална експанзия или реагиране на неочаквани шокове, породени от появата на непредвидени рискове. След въвеждането на паричния съвет тежестта на финансирането на бюджетния дефицит се измести от банковата система към приходите от приватизация.

На второ място са заемите от официални външни кредитори. С приближаването на края на приватизационния процес, приходите от приватизация ще спаднат. Най-големите и печеливши държавни предприятия или вече са приватизирани, или са в процес на приватизация. По-значими приходи могат да се очакват от приватизирането на Българската телекомуникационна компания и Булгартабак и няколко предприятия от енергетиката за периода до края на 2002 г., след което възможността да се генерират средства чрез приватизация ще бъде силно ограничена. Това би могло да доведе до повдигането на редица въпроси за наличието на достатъчно ресурси за обслужване на дълга и инвестициите. По-бързото постигане нива на бюджетни разходи позволяващи балансиране на бюджетното салдо би минимизирало риска произтичащ от недостиг на ресурси за финансиране му.

Икономическите променливи, които засягат бюджета обикновено не действат независимо една от друга. Освен това измененията в ръста на БВП ще имат много по-значителен съвкупен ефект върху бюджета с течение на времето, ако се поддържат определени темпове за няколко години, отколкото ако те действат само за една година.

Относително ниската чувствителност на приходите показва, че на консолидирано ниво, бюджета е добре структуриран. Неданъчните приходи почти не се влияят от промените в БВП. Ефектът за нелихвените разходи е много по-значим, въпреки относително ниското ниво на чувствителност.

Структурата на държавните разходи е сравнително негъвкава, като делът на разходите, пряко определяни от правителството е сравнително нисък, а голяма част от тях произтичат от вече поети ангажменти. При общо ниво на разходите 41.3 % от БВП за 2002 г., разходите се доминират от социалните програми, разходи за издръжка, обслужване на дълга, докато разходната компонента върху която директно може да се влияе, като заплатите и инвестициите са приблизително 7.6 % от БВП.

Продължават реформите в пенсионната и здравната системи, целящи да възстановят финансовата им стабилност и да повишат ефективността им. И при двете реформи се наблюдава нарастване на разходите в кратко- и средно-срочен план. При пенсионното осигуряване комбинирането на въвеждане на самофинансиращи се стълбове като се запазва разходно-покривната система и промените в пенсионната система налагат

първоначална загуба на приходи при първия стълб, последван от съществено финансово подобрение след 2007 г. От своя страна републиканският бюджет е достигнал критично ниво на възможност за осигуряване на субсидии за финансиране дефицита на НОИ. За 2002 г. нивото на трансфера е в размер на 992.9 млн.лв. или около 3.2 % от БВП.

По отношение на програмите, заложи в бюджета в контекста на присъединяването към ЕС, ще се прегледат областите, свързани с икономическото реструктуриране и необходимите инвестиции. Широкообхватните структурни реформи включват селско стопанство, енергетика, приватизация, либерализация на външната търговия и цените, реформа на социалния сектор, реструктуриране и финансова дисциплина в предприятията. Свързаните с прехода финансови нужди включват облекчаването на ефекта от структурните реформи върху бедните, реформата в социалния сектор, реструктурирането на инфраструктурата и създаването на съвременна администрация и съдебна система. Освен това трябва да се отчетат и значителните инвестиции, необходими за процеса на присъединяване към Европейския съюз в областта на инфраструктурата и околната среда.

Нуждата от инвестиции за финансиране на прехода и присъединяването към ЕС са значителни. При вече високото ниво на задлъжнялост на страната, България ще следва консервативна политика по управлението на дълга и фискалния риск за сметка на инвестициите и растежа.

До момента България поддържа високо ниво на фискални резерви като общо подsigуряване срещу всички рискове. Бъдещите потребности от инвестициите и развитие обаче предполагат преминаването към по-гъвкава комбинация от методи за редуциране на риска и за управлението на фискалните резерви и дълга.

Правителството ще продължи да следва предпазлива политика при договарянето на нови кредити, с цел поддържане на поносима тежест на обслужване на дълга. Най-голямо влияние върху плащанията по дълга има движението на лихвените проценти и валутните курсове. Направените анализи на чувствителността на държавния дълг показват, че това влияние е в приемливи рамки. Въпреки това, разглеждаме възможностите предоставени от пазарните инструменти, за намаляване на този риск.

Промените в курса на щатския долар, имат най-голямо влияние върху обслужването на външния дълг. Относително постоянната валутна структура на дълга спрямо тази от предходните години остава източник на риск за бюджета. В тази посока ще бъдат предприети мерки за реструктурирането му.

При вътрешния дълг влиянието на валутните курсове и лихвените проценти е доста слабо. Държавните гаранции по неправителствени заеми към настоящия момент не се оценяват като сериозен риск за бюджета. Правителството не предвижда промяна на политиката за поемане на нови гаранции. Вероятността за активиране на вече поети такива е минимална.

Своевременната реакция на фискалната политика към евентуални външни и вътрешни шокове, които могат да дестабилизируют икономиката се постига като още на етапа на бюджетното планиране, чрез използване на "предпазлив" сценарий и в закона за бюджета се предвидят инструменти, които се активират в процеса на текущото изпълнение на бюджетната програма, а именно:

- Планиране на резерв за бюджетни разходи - бюджетните разчети включват специфични буфери, еднократни разходи, свързани със структурната реформа и резерв за непредвидени разходи.
- Планиране на оптимално равнище на фискалния резерв - фискалният резерв осигурява покриване на едногодишните плащания по външния дълг, като междувременно могат да се предприемат корективни мерки за преодоляване на временни увеличения на бюджетния дефицит.
- Гъвкаво управление на текущите разходи в хода на изпълнението на бюджета в зависимост от потока от бюджетни постъпления.
- Специфични ограничения – възможността за финансиране дефицитите и задлъжнялостта на общините са ограничени. Те могат да получават от централния републикански бюджет финансиране под формата на краткосрочен безлихвен заем.

3.5. Реформа в бюджетния процес

Изграждането на Информационната система за финансово управление в бюджетния сектор (ИСФУ) на Р България е важен етап от провежданата бюджетната реформа за постигане на ефективно управление на бюджетните ресурси в съответствие със съвременните тенденции в страните от Европейската общност. Проектът се подкрепя от Международния валутен фонд, Европейския съюз и други международни организации и институции.

Целта на ИСФУ е да се подобри финансовото управление на изпълнението и планирането на бюджета от страна на правителството и в отделните бюджетни организации. Специфичните задачи на ИСФУ са:

- да се създаде изцяло интегрирана система за финансово управление за всички бюджетни организации;
- да се осигури безпроблемна интеграция и комуникация с други важни информационни системи;
- да се регистрира и съхранява своевременно и точно информация за всички бюджетни и счетоводни операции на бюджетните организации;
- да се подобри квалификацията и професионалната подготовка на персонала;
- да се предоставя бърз и ефективен достъп до вярна и надеждна информация за бюджетния сектор за целите на финансовото управление;
- да се предоставя своевременна и надеждна информация на вътрешни и външни потребители;
- да се улесни анализът и оптимизира процесът на вземане на бюджетните решения.

С приключването на проекта за изграждане и внедряване на

Информационната система за финансово управление в бюджетния сектор (ИСФУ) – етап “1” на 29.06.2001 г., системата е изградена и внедрена в централните администрации на първостепенните разпоредители с бюджетни кредити (ПРБК) на централно ниво и в шест второстепенни разпоредители с бюджетни кредити (ВРБК). Системата е централизирана и базирана на стандартния софтуер SAP R/3. Внедрени са три SAP R/3 модула за отчитане на бюджетните и счетоводните операции по изпълнението на бюджета – “Управление и контрол на бюджета”, “Финансово счетоводство” и “Касово управление”.

И през 2002 г. ще продължи процеса по обучението на крайните потребители на ИСФУ, с цел реалното ѝ използване и функциониране в определените за първия етап разпоредители с бюджетни кредити. Процедурите за разходването на бюджетите на министерствата и ведомствата и извършваните през годината корекции по тях през 2002 г. ще се приведат в съответствие с изискванията на ИСФУ за последователното деблокиране, резервиране и осчетоводяване на бюджетните средства в системата.

Създаването на интерфейси с другите информационни системи и внедряването на предвидените за втория етап от изграждането на ИСФУ останали модули по изпълнението на бюджета, чрез които ще се обхване цялостния процес по отчитането му в бюджетните организации, ще улесни потребителите на ИСФУ и ще спомогне за създаването на необходимата информационна база данни за модулите за бюджетното планиране и краткосрочното и средносрочно прогнозиране.

От 2001 г. стартира включването в системата на “Единна сметка” на разпоредителите на министерствата и ведомствата, обслужвани от търговските банки. Намеренията на МФ са до края на 2001 г. да бъдат обхванати от системата бюджетните средства и плащания в лева на всички министерства и ведомства (съставните бюджети на републиканския бюджет).

За 2002 г. се предвижда включването в системата на органите на съдебната система, БНТ, БНР, НЗОК, както и да се пристъпи към поетапно консолидиране на средствата и плащанията на набирателните сметки в лева на министерствата и ведомствата. Това ще позволи консолидирането на допълнителен платежен ресурс в системата на Единна сметка и ще намали задължението на търговските банки да обезпечават наличностите по обслужваните от тях сметки и депозити на бюджетни организации чрез блокиране на ДЦК при БНБ. Също така, усилията ще бъдат насочени и към усъвършенстване и рационализиране на процедурите в Системата за Електронни Бюджетни Разплащания (СЕБРА) с оглед подобряване на процеса по контрол и управление на разходите на бюджетните организации.

---

4. БЮДЖЕТНИ ПРИХОДИ

4.1. Данъчна политика

Данъчната политика е подчинена на три основни цели:

- стимулиране и поддържане на устойчив икономически растеж;
- запазване на макроикономическата стабилност чрез осигуряване на необходимите бюджетни ресурси;
- улесняване провеждането на структурните институционални реформи в страната.

Това трябва да се постигне чрез:

- намаляване на общата данъчна тежест в рамките на поддържането на нисък бюджетен дефицит;
- приоритетно намаляване на преките данъци, които влияят върху икономическата мотивация като се намаляват разходите на бизнеса, остава по-голям ресурс за развитие и инвестиране, повишават се възможностите за растеж на заетостта;
- преместване на относителната данъчна тежест от преки към косвени данъци – ДДС и акцизи, т.е. от създаването на дохода към неговото изразходване.

Развитието на данъчната политика е съобразено и отчита изискванията на европейското право в областта на материалните данъчни закони, като стремежът е да се отстранят несъответствията и да се синхронизира българското законодателство в областта на материалните данъчни закони с Европейското законодателство.

Република България следва да отговори на поетите ангажменти във връзка с подготовката за присъединяване към Европейския съюз. Необходимо е да се подобри администрирането на преките и косвени данъци, както и ефективността на данъчния контрол върху вносителите и местните производители в областта на косвените данъци:

- да се ограничат възможностите за злоупотреби с неправомерно теглене на данъчен кредит;

- да се ограничат възможностите за търговия с акцизни стоки без бандерол или облепени с бандерол с изтекъл срок на валидност.

Данъчната политика е насочена към постигане равнопоставеност на данъчните субекти, наред с общото намаляване на данъчната тежест в областта на преките данъци, а също гарантиране в по-голяма степен интересите на българския данъкоплатец, при спазване принципът на отраслова неутралност на данъчната политика.

Предвижда се и създаване на Единна агенция по приходите.

Предложените основни промени в данъчните закони са следните:

В ЗАКОНА ЗА КОРПОРАТИВНОТО ПОДОХОДНО ОБЛАГАНЕ

Направените предложения за изменения в Закона за изменение и допълнение на

Закона за корпоративното подоходно облагане са продиктувани от динамичната икономическа обстановка и с тях се цели да се актуализира нормативната уредба на данъка върху печалбата, данъка за общините и алтернативните на тях данъци. Стремелът е с промените да се гарантира изпълнението на приходите в бюджета, съкращаването на разходите за администрирането на данъците и опростяването на процедурите по прилагане на закона. Промените гарантират намаляване на данъчната тежест и стимулират икономическата активност на бизнеса.

Конкретните промени в закона са следните:

Стимулиране на икономическата активност :

- Размерът на ставката на данъка върху печалбата се намалява от 20% на 15% за всички данъчно задължени лица, формиращи данъчна основа по реда на ЗКПО. Сборната ставка на данъка, включително данъка за общините, намалява от 28% на 23,5%;
- Освобождават се от облагане доходите от сделки с публично предлагани корпоративни акции и търгуеми права с тях на българския официален фондов пазар. С предлаганата промяна се цели стимулиране развитието на капиталовия пазар, увеличение на инвестициите и подобряване на бизнес климата.
- Намалява се финансовия резултат със сумите за трудово възнаграждение и дължимите вноски за сметка на работодателите за фондовете на държавното обществено осигуряване и националната здравноосигурителна каса за всяко наето лице по трудово правоотношение за не по-малко от 3 месеца /в рамките на същата данъчна година/, което към момента на наемането му е регистрирано като безработно за повече от две години и получава помощи по Закона за социално подпомагане. Облекчението се ползва в срок до една година от наемането.
- Освобождават се от облагане с окончателен данък вноските за доброволно здравно осигуряване и застраховане, правени от работодателя.

Подобряване на събираемостта:

- Предвиждат се санкции за лицата, които посочват данни или обстоятелства в декларации водещи до определяне на данъка в по-малък размер.
- Предлага се въвеждане на окончателен данък от 10% за увеличението на цената на телефонна и телекомуникационна връзка, с изключение на използваните за хазартни игри /чл.2а ал.1 т.3./.

В ЗАКОНА ЗА ОБЛАГАНЕ ДОХОДИТЕ НА ФИЗИЧЕСКИТЕ ЛИЦА

Необходимите промени в Закона за облагане доходите на физическите лица се налагат с цел да се създаде съвременна нормативна уредба, която да подобри бизнес-климата в страната и икономическия растеж. Предлаганите изменения и допълнения могат да се обособят в две групи.

Намаляването на данъчната тежест, с цел увеличаване на потреблението на домакинствата.

- Намаляване на данъчната тежест - увеличение на прага на необлагаемия минимум и промяна както на етажите, така и на съответните ставки за тях: увеличава се необлагаемият минимум с 10 лв. в месечен размер, намаляват се данъчните ставки на 18%, 24%, 28%, 29% съответно за етажите от скалата за облагане и се приемат следните етажи на месечната скала - 140, 400, 1000 лева (за годишната скала съответно умножено по 12). Предлаганата промяна води до намаляване на данъчната тежест – за средната заплата в страната намалението е 2,4 процентни пункта. В държавния бюджет това ще доведе до загуба от около 130 млн. лева, изчислено на база прогнозни стойности за средната работна заплата и брой заети за 2002г.
- Актуализация на окончателния годишен /патентен/ данък, като се добавят критерии относно площ, работно място, местонахождение на обект, въз основа на икономически анализи и натрупаната инфлация са предвидени промени в размера на окончателния годишен данък.
- Увеличение на размера на авансовите вноски на свободните професии и еднолични търговци от 15% на 20%, което ще доведе до допълнителен приход от около 27 млн. лева за 2002 г.
- Промяна в режима на облагане на вноските за доброволно социално, пенсионно и здравно осигуряване и/или застраховане. Запазен е досегашния принцип вноските да се приспадат от данъчната основа на лицата, с което се стимулира развитието на третия стълб на осигурителната система. Промяната предвижда настоящия режим (деклариране и облагане на получения доход, по годишна скала) да се замени с окончателен данък. Предложена е съществена промяна по отношение режима на доброволното здравно осигуряване и застраховане, което се предлага да бъде освободено изцяло от облагане, като вноските се приспадат от данъчната основа и са необлагаеми при получаване.
- Освобождават се от облагане доходите от сделки с публично предлагани корпоративни акции и търгуеми права с тях на българския официален фондов пазар. С предлаганата промяна се цели стимулиране развитието на капиталовия пазар, увеличение на инвестициите и подобряване на бизнес климата.

Оптимално администриране на данъка:

- Увеличава се размерът от 2 на 5% на отстъпката, която има за цел да стимулира по-ранното заплащане на данъка, който остава за донасяне по годишната данъчна декларация.
- Актуализация на текстове, редакционни промени и синхронизация с действащото законодателство.

В ЗАКОНА ЗА МЕСТНИТЕ ДАΝЪЦИ И ТАКСИ

Предвижданите промени са в посока на:

- Разширяване на обхвата на недвижимите имоти, които се облагат с данък. С данък върху недвижимите имоти ще се облагат и застроените имоти на територията, включена в концесионния договор на концесионера. Увеличава се данъчната оценка на жилищните имоти.
- Промяна на начина на определяне на данъка върху пътните превозните средства - на база пазарна стойност, съгласно Годишен справочник по пазарни цени на ППС в зависимост от модел, марка и година на производство.
- Актуализиране на размерите на таксите, като са съобразени с инфлацията, натрупана за периода 1998-2001 г. Очакваният положителен ефект е в полза на общинските бюджети.
- Подобрене на реда и условията за плащане на годишни такси за осъществяване на търговия с вина, спирт, спиртни напитки и тютюневи изделия.

В ЗАКОНА ЗА ДАНЪК ВЪРХУ ДОБАВЕНАТА СТОЙНОСТ

Предлаганите промени в Закона за данък върху добавената стойност (ЗДДС) имат за цел да подобрят законовите условия по администриране на данъците, като с това ще се облекчи положението на данъкоплатците и ще се подобри бизнес-климатът в страната.

При разработването на законопроекта е обърнато особено внимание на хармонизирането на режима на облагане с данък върху добавената стойност с директивите на Европейската комисия, прилагани на територията на страните - членки на Европейската общност.

- Основен момент в промените в закона е намаляването на срока за прихващане, приспадане и възстановяване на данъчен кредит от 4 на 3 поредни едномесечни данъчни периода. Наред с това облекчение, ще се предприемат мерки за подобряване на администрирането на този данък, за да се балансира интересите на бизнеса и бюджета, тъй като ДДС е основен приходоизточник за държавния бюджет. Финансовото изражение на тази промяна е еднократна загуба за бюджета в размер на 32 млн.лв.
- Предвижда се да се разреши проблемът с възстановяването на ДДС при износ на софтуерни продукти, като износът им се облага с нулева ставка.
- Разширяване на обхвата на облагаемите с данък добавена стойност доставки на стоки и услуги – изключват се от кръга на освободените доставки лекарствени средства, консумативи за хуманна и ветеринарна медицина.
- Въвежда се ДДС върху туристическите пакети, продавани в чужбина – с право на 50% данъчен кредит.
- Предвижда се стесняване кръга на освободените доставки при внос, чрез:

а) Изключване на акцизните стоки от кръга на освободени доставки при внос на безвъзмездни помощи;

б) Освобождаването от данък на внасяните от инвалиди с първа група

инвалидност леки автомобили, само когато те са с обем на двигателя до 1800 куб.см и мощност на двигателя до 100 к.с.

в) Премахване на режима на освобождаване от данък на вноса на животоспасяващи и животоподдържащи лекарствени средства, консумативи и медицинска апаратура по централизираните доставки за Министерството на здравеопазването и Националната здравноосигурителна каса или доставки за държавни или общински лечебни здравни заведения с нулев бюджетен ефект. Тези промени целят минимизиране на злоупотребите с данъка върху добавената стойност при внос на стоки.

- Ограничаване на облагането на финансиранятия (субсидиите) до обхвата на тези представляващи доплащане до стойността на предоставяната стока или услуга.

В ЗАКОНА ЗА АКЦИЗИТЕ

С измененията в закона се цели да се отговори на поетите ангажменти от Република България във връзка с подготовката ни за присъединяване към Европейския съюз за синхронизиране на данъчното си законодателство в областта на акцизите с директивите, на база на които е изградено данъчното законодателство в Европа. За подобряване ефективността на данъчния контрол върху вносителите и местни производители на акцизни стоки се предвижда:

- Премахва се към единно облагане на бирата, като размерът на акциза се увеличава. Повишаването на размера на акциза се налага с оглед постепенното достигане на минималния за общността размер на акциза.
- Разширяване на обхвата на Тарифата за акцизите със стоки, подлежащи на облагане с акциз, а именно:

а) Въвежда се облагане за всички средни масла. Досегашният режим предвиждаше акциз само за керосин – за реактивни двигатели и газ за осветление.

б) Въвежда се облагане с акциз за всички тежки горива и котелни горива.

в) Въвежда се облагане за нефтен газ и други газообразни въглеводороди, с изключение на природен газ.

г) Увеличава се размера на акциза на цигарите.

Хармонизация в областта на облагането с акциз :

- Премахва се бандеролът за виното. Практиката в ЕС не изисква употребата на бандероли при продажба на вино.
- Въвежда се използването на специални бандероли "ЗА ИЗНОС" и "DUTY FREE". Въвеждането им ще ограничи възможностите за злоупотреби, свързани с начисляване на акциз.
- Въвеждане на санкции за лицата, които съхраняват, предлагат, продават или превозват стоки, за които не е начислен акциз.
- Регламентира се възможност за освобождаване от акциз или възстановяването на вече платен акциз по повод придобиването на горива, когато такова освобождаване или възстановяване е предвидено по силата на международни договори, спогодби,

- конвенции, по които Република България е страна.
- Предлага се въвеждане на бандерол за пакетираното кафе. Цели се ограничаване на възможностите за реализация на кафе без платен акциз.

Във средносрочен период се предвижда данъчната политика да акцентира върху:

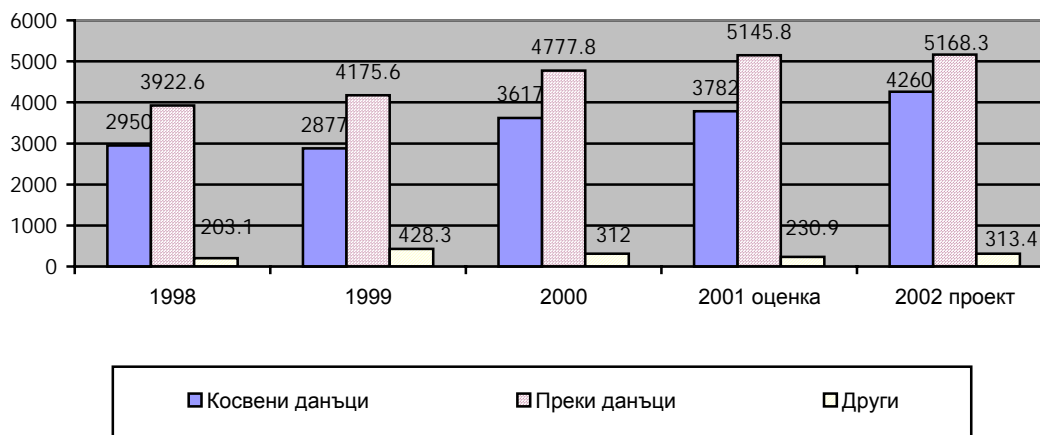
- модернизация на материалните данъчни закони в посока детайлно унифициране със законодателството на Европейския съюз;
- предприемане на действия за децентрализиране на публичните финанси и засилване на финансовата самостоятелност на общините;
- повишаване на събираемостта на данъците и митата;
- продължаване на работата по създаване на Единна агенция по приходите, която да поеме, освен типичните данъчни дейности, и събирането на социалните и здравните вноски;
- продължаване на процеса на реформиране на данъчната администрация в съответствие с утвърдената европейска практика.

Основните принципи, при това, ще бъдат:

- продължаващо намаление на общата данъчна тежест на преките данъци;
- разширяване на базата за облагане към сивата икономика;
- насърчаване на данъкоплатците към спазване на данъчните закони;
- отраслова неутралност и поддържане на равнопоставеност на отделните икономически сектори.

4.2. Приходи от данъци

Приходите от данъци в държавния бюджет за 2002 г. са прогнозирани в съответствие с макроикономическата рамка и промените в данъчното законодателство. Отразени са тенденциите за намаляване на данъчните ставки и разширяване на данъчната база, както и подобряване събираемостта на данъците.

4.2.1. Косвени данъци

Приходите от косвени данъци се отличават с постоянна стабилност през последните години. За 2002 г. се предвижда нивото им в консолидираната програма да достигне 4259.5 млн.лв. Това са приходи които постъпват изцяло в Републиканския бюджет. Най-висок относителен дял в групата на косвените данъци имат приходите от ДДС. За 2002 г. се предвижда тяхната сума да достигне 2780 млн.лв. или около 9.0% от БВП. За последните три години тези приходи остават относително постоянни и се колебаят в рамките от 8.5 % до 9.3 % от БВП. Единната данъчна ставка от 20 % позволява лесното им администриране. Осигурена е висока събираемост от около 84%.

В разчета са отразени и всички законови изменения, за които може да се даде финансова оценка:

- Предвидено е намаление на срока за възстановяване на данъчен кредит на фирми от 4 на 3 месеца. Това ще доведе до намаление на приходите с около 32 млн.лв., като ефектът е еднократен в рамките на годината;
- Облага се доставката на туристически пакети, предлагани в чужбина от лицензирани туристически посредници, когато тази доставка е с място на изпълнение на територията на страната, като им се дава право да ползват 65% данъчен кредит за търгувания от тях пакет, предлаган в чужбина.;
- Стеснява се кръгът на освободените от облагане стоки и услуги, като от това се очакват 40 млн.лв. Допълнително около 25 млн.лв. ще бъде ефектът от промените в акцизните ставки на пивото, тютюневите изделия и горивата.

От акцизи се прогнозира приходи в размер на 1379.7 млн.лв. В групата на акцизите влизат традиционните акцизи и такси върху течните горива.

За 2002 г. нивото им като процент от БВП ще достигне 4.5 %, спрямо около 3.9 % очаквано изпълнение за 2001 г.

В подгрупата на традиционните акцизи, горивата са с най-висок относителен дял – над 50%. Тютюневите изделия формират около 37%. Поради това, определящи за

изпълнението на прогнозата за 2002 г. ще бъдат икономическата ситуация и вътрешното потребление.

В разчета на акцизите за 2002 г. са отразени промените в акцизните ставки и разширяването на базата за облагане:

- За бирата - преминава се към единно облагане. Акцизът вече ще се определя като абсолютна сума в левове за 1 хектолитър градус Плато;
- Увеличава се размерът на акциза на цигарите. Акцизът се определя като абсолютна сума в левове за 1 къс, към която се прибавя процент от продажната цена, който е по-висок от сега прилагания с 10 процентни пункта за цигарите с филтър и с 5 процентни пункта за цигарите без филтър.
- Въвежда се акциз за определени видове течни горива и за пропан-бутан.

Очакваното увеличение на приходите от акциз по продукти е:

ПРОДУКТИ	УВЕЛИЧЕНИЕ млн.лв.
Бира	16
Цигари	87
Горива	72
Други	3
Общо:	178

Приходите от мита и митнически такси през 2002 г. се очаква да бъдат около 100.0 млн. лв. или около 0.3% от БВП. За 2001 г. оценката за приходите е около 0.7% от БВП. Тенденцията за намаление на приходите от мита е в съзвучие с международните практики и произтича от сключените международни договори и споразумения от Р България.

Основни фактори действащи в посока на намаление на приходите от мита, са :

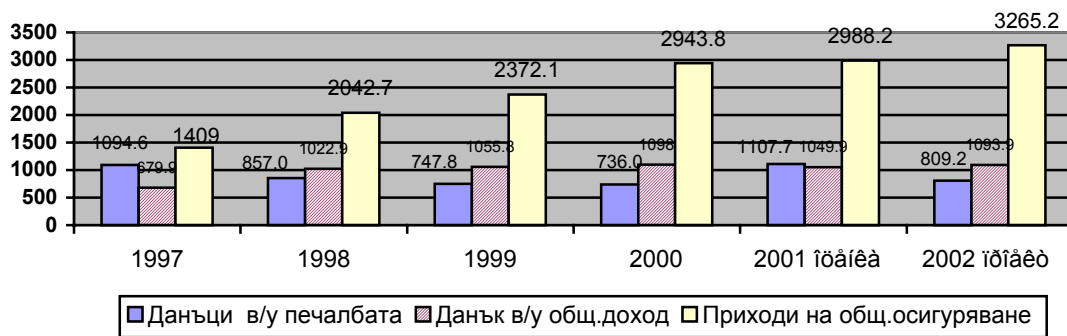
- либерализацията на външната търговия, в рамките Световната търговска организация и договореностите по сключените преференциални търговски споразумения.
- Намаляване на средноаритметичното мито за промишлените стоки от 10 на сто за Митническа тарифа 2001 на около 9 на сто през 2002 г., в съответствие с графика за сближаване със ставките "общи мита" в рамките на Европейския съюз (ЕС). Вносът на промишлени стоки формира основната част – около 93 на сто от общия внос през последните години и неговият стойностен обем трайно нараства.
- Намаление от 15 на сто от базовите мита и прилагане на нулеви ставки на митата при внос на промишлени стоки с произход от държавите на Европейския съюз, Европейската асоциация

за свободна търговия (ЕАСТ) и Турция.

- Прилагане на договореностите с Европейския съюз за допълнителна либерализация на търговията с преработени селскостопански стоки.
- Прилагането на сключените споразумения за свободна търговия

4.2.2. Преки данъци

Очакваните приходи за 2002 г. са в размер на 5 168.3 млн.лв. или около 16.8 % от БВП. От тях по Републиканския бюджет ще постъпят 1046.1 млн.лв. или около 20.2 % от общо приходи от преки данъци, а по бюджетите на социално осигурителните фондове около 63.1 % или 3265.7 млн.лв. В бюджета на общините прихода от преки данъци ще възлезе на 856.4 млн.лв.

Данъците върху печалбата

За 2002 г. се очаква прихода по консолидираната програма от данъци върху печалбата да възлезе на 809.2 млн.лв. или около 2.6% от БВП.

В оценката на данъка за 2002 г. са елиминирани факторите с еднократно действие, повлияли върху формирането на постъпленията през 2001 г. Голямото изпълнение на разчета за 2001 г. (над 300 млн.лв.) се дължи, главно на данъците върху печалбата от финансови институции. Този приход е еднократен и е в резултат на формираната значителна облагаема печалба като следствие от приватизацията на Булбанк.

Отразено е влиянието на промяната на размера на данъка върху печалбата от 20% на 15% за всички данъчно задължени лица, оценена при разработване на проектобюджета като загуба в размер на 110 млн. лева.

Очаква се мерките за предотвратяване на данъчни измами и защита интересите на фиска да намалят възможностите за избягване на данъчно облагане.

Данъкът върху доходите на физическите лица

Данъкът върху доходите на физическите лица е вторият по големина приходоизточник за бюджета. За 2002 г. от него се очакват 1093.9 млн.лв. или около 3.6% от БВП. Той е поделен данък между Републиканския и местните бюджети в съотношение 50% на 50%.

От данъка върху трудови правоотношения се очакват 835 млн.лв., а от извънтрудови – 258 млн.лв., в т.ч. 82 млн.лв. от патенти.

Активен блок на скалата							Лв.
Необлагаеми до	110						
От	110	140	Данък	0	плюс	18%	за горницата над 110
От	140	400	Данък	5,4	плюс	24%	за горницата над 140
От	400	1000	Данък	67,8	плюс	28%	за горницата над 400
Над	1000		Данък	235,8	плюс	29%	за горницата над 1000

Новата данъчна скала дава облекчение за всички данъкоплатци. Ефективната данъчна тежест е намалена с 2,4 процентни пункта. Това ще доведе до загуба от около 130 млн.лева за държавния бюджет, изчислено на база прогнозни стойности за средната работна заплата и брой заети за 2002 г.

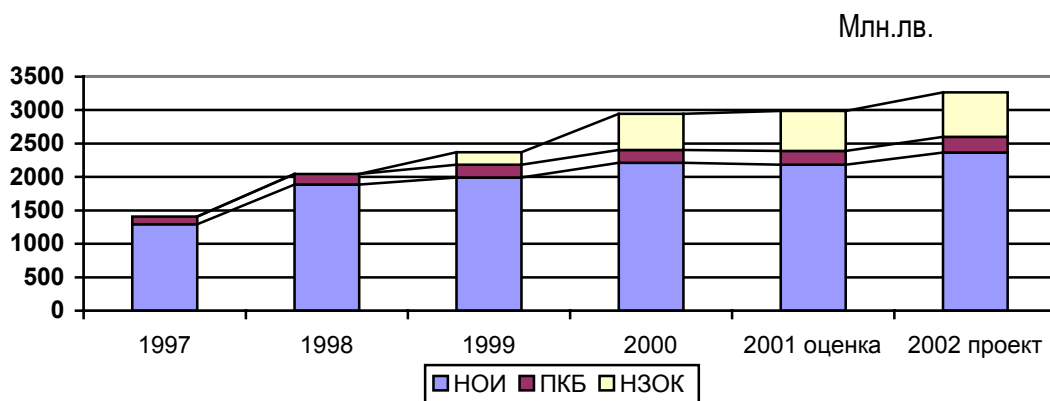
Намалението на постъпленията от данък в резултат на увеличаването на личната осигурителна вноска от 8.4 % на 10.5 % е 33 млн.лв.

Предвидено е увеличаване на постъпленията от патента в размер на около 30 млн.лв. То е свързано с корекция на патентните размери, които не са променени от влизането в сила на Закона за облагане доходите на физическите лица от 1998 г., при положение, че натрупаната инфлация към края на 2001 г. се очаква да бъде в размер на 41.5%.

Увеличението на размера на авансовите вноски на свободните професии и ЕТ от 15% на 20% ще доведе до допълнителен приход от 27 млн. лева за 2002 г.

Приходи от социално осигурителни вноски

През 2002 г. приходите от социално осигурителни вноски ще достигнат 3265.2 млн.лв. или 10.6% от БВП. Вследствие на извършените законови промени това е групата с постоянно увеличаващ се дял в общия размер на данъчните приходи. С най-голям относителен дял са приходите от вноски за пенсионно осигуряване, които през 2002 г. ще достигнат 2 365 .4 млн.лв. или 7.7 % от БВП. През последните години се очертава ясна тенденция на неизпълнение на заложените по програма приходи от социално осигурителни вноски. През 2002 г. действията на данъчната и администрацията на НОИ ще бъдат насочени към съгласуване и предприемане на съвместни усилия за повишаване на събираемостта на вноските.

4.2.3. Други данъци

Приходите от други данъци се очакват в размер на 313.4 млн.лв. Тук се включват имуществените данъци и данъците, удържани при източника на доход.

Взети са предвид предлаганите промени в Закона за местните данъци и такси, като от увеличаването на данъчната оценка на жилищата и облагането на застроените имоти на територията, включена в концесионния договор на концесионера се очакват 5.3 млн.лв. в повече, респ., данъкът върху недвижимите имоти се прогнозира в размер на 36.7 млн.лв.

Новият начин на определяне на данъка върху превозните средства на база пазарна стойност формира приходи от 60 млн.лв. От пътния данък се очакват 31 млн.лв.

Приходите от окончателните данъци по Закона за корпоративното подоходно облагане за 2002 г. са 145 млн.лв. В тази сума е отразен ефектът от допълване обхвата на данъчно задължени лица, облагани с данък при източника, в т.ч. за приходите от телефонни или телекомуникационни връзки – окончателен данък от 10% за увеличението на цената на телефонните или телекомуникационните връзки (без хазартните игри).

4.3. Неданъчни приходи и помощи

Общият размер на неданъчните приходи и помощи за 2002 г. е 2 721.0 млн.лв., от които неданъчни приходи 2 218.9 млн.лв., или около 7.2 % от БВП. Най-висок е относителния дял на приходите, очакващи се да постъпят в републиканския бюджет около 68.8 %, или 1530.7 млн.лв. и в общинските бюджети – 14.1%, или около 312.6 млн.лв.

В разчета на приходите от местните такси са включени предложените актуализирани размери по ЗМДТ, които са съобразени с инфлацията, натрупана от 1998г. до сега. Очакваният ръст е средно 30%, а общият обем на таксите – 190 млн.лв. Основните постъпления се формират от таксата за битови отпадъци – 123.8 млн.лв., която зависи

както от данъчната оценка на недвижимите имоти, така и от политиката на общинските съвети.

Друг голям приходоизточник се явява отчисления дивидент за държавата от търговските дружества с над 50% държавно участие. Неговият размер нараства от средно 28% на 80%, поради което очакваните приходи са 252 млн.лв.

По бюджетите на министерствата и ведомствата се очаква да постъпят около 819.3 млн.лв. или около 2.7 % от БВП.

---

5. ПОЛИТИКА НА БЮДЖЕТНИТЕ РАЗХОДИ

5.1. РАЗХОДИ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ТИП

Консолидирани разходи (в % от БВП)

	1997	1998	1999	2000	2001 програма	2002 проект
Общо разходи	39.5 %	40.3 %	43.5 %	44.5 %	41.9%	41.3%
Текущи разходи	27.5 %	31.0 %	33.5 %	34.7 %	32.9%	33.9%
нелихвени						
В т.ч. :						
Капиталови разходи	2.7 %	4.2 %	4.7 %	4.1 %	3.2 %	3.3%
Лихви	8.5 %	4.4 %	3.9 %	4.3 %	4.9 %	3.3%

Разглеждането на разходите по икономическа класификация осигурява важна информация за намеренията на правителството в основни и важни за икономиката области, като политиката на доходите, субсидирането и инвестициите. Тези области представляват и основните инструменти за активно въздействие върху икономическия ръст и бизнес цикъла.

5.1.1. ЗАПЛАТИ

През 2002 г. се очаква средната работна заплата (СРЗ) за страната да нарасне спрямо 2001 г. с около 9 % номинално и с 4.5 % в реално изражение. В бюджетната сфера формирането на заплатите ще бъде в пряка зависимост от възможностите на бюджета.

Предвижда се през следващата година бюджетните заплати да се увеличат 2 пъти по 5% - от 1 януари и от 1 юли. В резултат на прилагане на този механизъм СРЗ в бюджетната сфера ще нарасне с около 12 % и ще се установи приблизително на ниво 280 лв., като очакваният реален ръст с около 7.5 %. В края на периода се очертава нейната покупателна сила да нарасне с около 6.5 % спрямо същия период на 2001 г.

Номиналният ръст на минималната работна заплата през 2002 г. ще бъде 14.6 % спрямо т.г., а реалният ѝ ръст ще достигне 10 на сто.

	2001 Очаквано	2002 Програма
Средна работна заплата (лв.)	249.6	279.6
Минимална работна заплата (лв.)	87.3	100.0

В материалната сфера и през следващата година, средствата за работна заплата ще се определят в съответствие с финансовото и икономическо състояние на предприятията.

Внимание през 2002 г. и следващите години следва да бъде отделено на фирмите, обект на специално наблюдение. През 2001 г. броят им беше намален, от 121 за 2000 г., на 60. В списъка попадат предприятия монополисти, получаващи субсидии, както и предприятия с големи загуби и просрочени задължения. Специалното наблюдение върху фонд работна заплата на тези фирми е обусловено от необходимостта да им се наложат особено твърди бюджетни ограничения, за да не се допусне увеличаване на загубите им или "консумиране" на част от средствата, предвидени за мерки за подобряване на финансовото им положение, за работна заплата.

В бюджет 2002 е отразено реструктурирането на бюджетния сектор, в резултат на което по-голяма част от болниците се преобразуваха като търговски дружества, както и на оптимизиране броя на заетите в останалите бюджетни организации, включително държавната администрация.

5.1.2. СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ И ГРИЖИ

Разходите за 2002 г. за социално осигуряване и грижи се предвижда да достигнат 4 689.7 млн.лв. или 15.2 % от БВП, без предвидените разходи в структурния резерв. Спрямо очакваното изпълнение за 2001 г. те ще нараснат с 15.2%.

С най голям относителен дял са разходите за пенсии с над 61.4 % от общия размер на тази група разходи. За изплащане на пенсии през 2002 г. се предвиждат средства в нетен размер около 2881.8 млн.лв., а 58.2 млн.лв. са предвидени като структурен резерв, което ще осигури номинално нарастване на средногодишния размер на пенсията на един пенсионер с около 10 % и реално с около 5.5 %.

	2001 Очаквано	2002 Програма
Средна пенсия на един пенсионер (лв.)	91.5	100.6

Предвидено е средствата за здравеопазване за 2002 г., които ще бъдат изразходвани от НЗОК да бъдат в размер 487.0 млн.лв. или 1.6% от БВП, а 30 млн.лв. са предвидени като структурен резерв което ще осигури нарастващо финансиране за болничната помощ и безплатните лекарства. Спрямо 2001 г. номиналното им нарастване ще бъде в

размер на 23.4 %, което е свързано с по-големите отговорности, които следва да поеме НЗОК за финансирането на здравеопазването през следващата година.

Разходите за активни и пасивни мерки за борба с безработицата през 2002 г. са предвидени да достигнат 296.8 млн.лв., което представлява 6.3 % от разходите за социално-осигурителна дейност. Спрямо 2001 г. те ще нараснат с около 0.2% от БВП, въпреки по ниското ниво на безработица което се очаква за 2002 г. спрямо 2001 г. Това основно се дължи на нарастване на средствата за активни мерки за борба с безработицата през 2002 г. с около 3 пъти спрямо планираните в бюджета за 2001 г. средства.

5.1.3. Субсидии

Субсидии за реалния сектор

В изпълнение на нормативно определените си ангажменти и договорености, през 2002 г. държавата ще участва във финансирането на провежданите структурни реформи в икономиката, по-конкретно в енергийния сектор, железопътно-транспортната система, реструктурирането на селското стопанство, техническата ликвидация и биологична рекултивация на обекти от въгледобива, рудодобива и уранодобива, както и за възстановяване на минали екологични щети и саниране на околната среда.

Заложената в бюджет 2002 политика по отношение на бюджетните разходи за нефинансовите предприятия продължава очерталата се положителна тенденция от последните две години за постепенно намаляване на предоставяните бюджетни средства и стриктно спазване на твърди бюджетни ограничения.

Приоритетите във финансовото подпомагане са насочени към социално значими по характер дейности в области като битовото топлоснабдяване, обществения пътнически транспорт, пощенските услуги и снабдяването на малките населени места с хляб и стоки от първа необходимост.

Важен мотив при определяне на субектите на финансовото подпомагане е действието на административно определените, фиксирани цени за дейности, стоки и услуги със силно изразен социален характер.

ЕНЕРГЕТИКА

През 2002 г. предприятията в енергийния сектор ще останат приоритет на държавното финансово подпомагане. Основна цел на правителството е успешното завършване на процеса по реструктуриране в сектора на енергийните услуги.

	1999 г. (млн.лв.)	2000 г. (млн.лв.)	2001 г. (млн.лв.)	2002 г. (млн.лв.)
Субсидии	155.6	59.0	55.0	40.0
Топлоф. Дружества	60.5	38.7	50.0	37.0
Въгледобив	70.8	16.0	5.0	3.0
Брикетна фабрика	24.3	4.3	-	-

Финансовото подпомагане на топлофикационните дружества представлява съществен разход за държавния бюджет и ангажира 92% от средствата за 2002 г., предоставени на енергийния сектор. Това изисква полагане на усилия за успешно финализиране на плана за оздравяването и реструктурирането на топлофикационния сектор, като в периода 2004 – 2005 г. се стигне до пълното премахване на субсидиите.

ТРАНСПОРТ

Приоритет в държавното финансово подпомагане в отрасъла остава железопътната инфраструктура и задължителните обществени услуги, предоставяни от НК "БДЖ", в съответствие със Закона за българските държавни железници.

Въпреки, че НК "БДЖ" предприе мерки за изпълнение на програмата за финансово оздравяване, дружеството все още е в тежко финансово състояние.

Компанията реализира редица загуби, надхвърлящи значително собствения ѝ капитал – 98 млн. лв. за 1999 г., 86.7 млн.лв. за 2000 г. и около 129.0 млн.лв. очаквана загуба за 2001 г.

	1999 г. (млн.лв.)	2000 г. (млн.лв.)	2001 г. (млн.лв.)	2002 г. (млн.лв.)
Субсидии	60.0	40.0	60.0	70.0

В проектобюджета са разчетени субсидии за финансово подпомагане на НК "БДЖ" в размер на 70 млн. лв., което представлява около 41.8 на сто от общия размер на субсидията за нефинансови предприятия от реалния сектор. Увеличението на средствата спрямо текущата година, има за цел да компенсира влиянието на неблагоприятната пазарна конюнктура и да укрепи финансовата устойчивост на компанията.

Важен елемент в сферата на обществените услуги, за които са предвидени средства от държавния бюджет през следващата година е вътрешноградския транспорт и регионалните превози в слабо населените, планински и гранични райони в страната. Същите имат комунален характер и подчертано социална насоченост, поради което размера на държавната субсидия за тях е запазен почти на нивото от предшестващата година – 21.5 млн. лв., в т.ч. 8 млн. лв. за подпомагане на столичния градски транспорт.

Предвидените средства за покриване стойността на преференциалните пътувания за някои социално слаби групи, за железопътни и автомобилни превози са в размер на 35 млн. лв.

ПОЩЕНСКИ УСЛУГИ

С държавния бюджет за 2002 г. се предвижда финансово подпомагане за пощенското обслужване, осъществявано от държавното предприятие "Български пощи" ЕАД, чрез неговите 3019 пощенски станции в страната.

В бюджет за 2002 г. е разчетена субсидия в размер на 1.5 млн.лв. Финансовото укрепване на "Български пощи" ЕАД предопределя постепенното намаляване дела на предоставяните субсидии в общия обем на реализираните постъпления и оттегляне на държавната подкрепа след 2003 г.

СЕЛСКО СТОПАНСТВО

През 2002 г. в основните задачи на правителството се включва завършването на реформата в земеделския сектор и повишаване конкурентноспособността на отрасъла.

Участието на държавата във финансирането на селскостопанското производство се осъществява, чрез Държавен фонд "Земеделие" и фонд "Тютюн". С помощта на тези специализирани фондове се осъществява държавната политика за възстановяване на селското стопанство и производството на конкурентоспособни и експортно ориентирани земеделски стоки. За 2002г. се предвижда субсидиите, предоставени от двата фонда да са в размер на 85 млн.лв., в това число от фонд "Тютюн" 65 млн.лв. и от ДФ"Земеделие" 20 млн.лв.

Държавен фонд "Земеделие" поема дейностите, като функционална структура по програма САПАРД, т.е. става основна част от административните структури за взаимодействие с органите на ЕС за осигуряване на ефективното и целево използване на ресурсите от предприсъединителните фондове.

ФИНАНСИРАНЕ НА ДЕЙНОСТИТЕ ПО ТЕХНИЧЕСКАТА ЛИКВИДАЦИЯ И САНИРАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА В МИННОТО ДЕЛО И ОТСТРАНЯВАНЕ НА МИНАЛИ ЕКОЛОГИЧНИ ЩЕТИ

Изпълнението на екологичните директиви на ЕС води до значителни финансови ангажименти и тежести, както за публичния, така и за частния сектор, като се имат предвид изключително сериозните екологични проблеми, натрупвани с години. Работейки усилено за присъединяването на България към Европейския съюз, приоритетна задача на правителството ще бъде устойчивото екологично развитие.

Държавният бюджет за 2002 г. предвижда средства за финансиране, техническата ликвидация и отстраняване на последствията от въгледобива, рудодобива и уранодобива на обекти приети от Министерския съвет, както и на екологични щети в случаите, определени с § 9 от Закона за опазване на околната среда /ЗООС/, при приватизация, реституция и при инвестиране на обекти за ново строителство.

Финансирането на дейностите по отстраняването на екологичните щети, произтичащи от минали действия или бездействия в случаите определени с § 9 от ЗООС е нова функция, в изпълнението на която е ангажиран бюджета на страната.

Предоставянето на средствата, т.е. механизмът на взаимоотношенията между държавния бюджет и ползвателите е изграден изцяло на база конкретни програми, с уточнени условия, резултати, лимити за разходи и пълен контрол на изпълнението.

5.1.4. *Капиталови разходи*

През 2002 г. се предвижда за капиталови разходи от източници по консолидираната фискална програма да бъдат насочени средства в размер на 1 028 млн. лв., което представлява около 3.34 % от БВП. В сравнение с капиталовите разходи по Закона за държавния бюджет за 2001 г., увеличението е с 15 %.

Разпределението на предвидените капиталови разходи по бюджета за 2002 г. е извършено при спазването на следните принципи:

- Преимуществено осигуряване на капиталовите разходи, финансирани от предприсъединителните фондове на Европейския съюз.

Инвестиционни програми и проекти, финансирани от предприсъединителните фондове ИСПА, ФАР и САПАРД на Европейския съюз. Предвиждаме с такива външни безвъзмездни помощи и свързаното с тях национално съфинансиране да се реализират капиталови разходи в размер на 325 млн. лв.

- Усвояването на ресурсите от външни инвестиционни кредити по действащи кредитни споразумения.

Тези кредити представляват важен инвестиционен източник по консолидираната фискална програма. Заемни средства ще се ползват за изпълнението на инвестиционни програми и проекти с национално значение, чието финансиране на този етап не може да бъде осигурено изцяло от национални източници. През годината очакваме за инвестиции да бъдат усвоени външни кредитни ресурси в размер на 184,4 млн. лв.

- Разширяване инвестиционните възможности на общините.

С проектобюджета за 2002 г. се предвижда за строителни и ремонтни работи, закупуване на машини и съоръжения, проучване и проектиране, придобиване на нематериални дълготрайни активи и пр., на общините да бъдат предоставени средства в размер на 135 млн. лв. По този начин, в сравнение със Закона за държавния бюджет за 2001 г., предвиждаме увеличение на държавната финансова помощ за общински инвестиции със 78,3 на сто.

- Повишаване степента на концентрация на средствата.

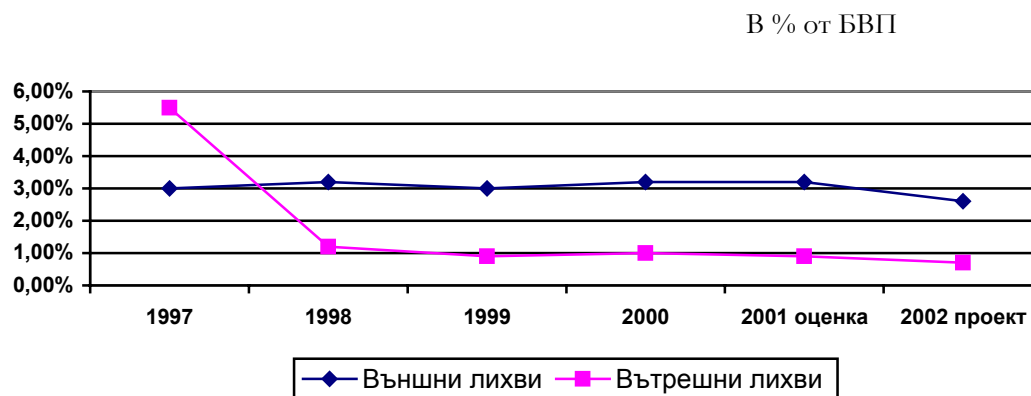
Инвестиционната квота, определена по консолидираната фискална програма, е структурирана в полза на реализацията на програми и проекти с висока национална или регионална/международна значимост, преобладаващата част от които ще се изпълняват с финансова подкрепа отвън – както по схеми за безвъзмездна финансова помощ, така и с държавни или гарантирани от държавата външни кредити. По този начин се

ограничава възможността инвестиционните ресурси по консолидирания бюджет да се разпиляват върху голям брой обекти и проекти с по-ниска приоритетност.

5.1.5. Лихвени разходи

Разходите по вътрешния дълг се очаква да бъдат в размер на 219 млн. лв. От тях около 108 млн. са лихви по дълга към БНБ. Влиянието на международните лихви може да се отрази върху плащанията по дълга към БНБ и по ДЦК за структурната реформа.

През 2002 г. лихвите по външни заеми се предвижда да достигнат 785.2 млн. лв. Основната част от тях е по държавни заеми, а около 16 млн.лв. са по държавни инвестиционни заеми. Повече от половината външни задължения са с плаващи лихвени купони обвързани с международните лихви, което прави тази част от плащанията силно зависима от тяхното движение. Въпреки това не се очаква влиянието им да доведе до значителни промени в прогнозираните цифри. През 2002 г. ще бъде приложено активно управление на външния дълг и лихвената политика, което ще съкрати значително нивото на лихвените разходи и ще ги направи по-предсказуеми.

5.2. БЮДЖЕТНИ РАЗХОДИ ПО СЕКТОРИ

Основната цел на политиката на правителството по отношение на държавните разходи е осигуряване на средства за финансирането на здравната и социалната реформа, както и осигуряване на средства за образование, наука, култура в рамките на ограниченията, наложени от общия дефицит за консолидирания държавен бюджет.

Като цел на разходите от държавния бюджет през 2002 г. е осигуряване финансирането на подготовката по присъединяването на България към Европейския съюз и за финансиране на проекти, свързани с регулирането и либерализирането на пазара.

5.2.1. Общо държавни служби

За 2002 г. по консолидираната програма за функция "Общо държавни служби" са предвидени разходи за 802.3 млн.лв. или около 2.6 % от БВП. Относителният дял към общите нелихвени разходи е около 6.9 %. Най-голям е дялът на републиканския бюджет, като проектобюджетът за 2002 г. предвижда разходи в размер на 594.3 млн.лв., в това число: капиталови разходи, около 60.7 млн.лева. Със средствата по тази функция се осигурява функционирането на Сметната палата, централната администрация, държавните комисии, изпълнителните агенции, търговските служби в чужбина, посолствата и консулствата в чужбина и други новосъздадени администрации. Предвижда се съгласно Закона за администрацията, общата численост на персонала през 2002 г. да бъде около 31 хил. бр. от които по служебни правоотношения - около 8.6 хил. бр.

От предвидените общо разходи за подфункция "Изпълнителни и законодателни органи" в размер на 637.5 млн.лв., в републиканския бюджет нивото на разходите ще достигне 502.9 млн.лв. С предвидените 213.8 млн.лв. разходи за издръжка е осигурено функционирането на централната администрация, държавните комисии, изпълнителните агенции, търговските служби в чужбина, посолствата и консулствата в чужбина и други новосъздадени администрации.

Осигурени са средства за провеждане на външната политика на Р България за водене на преговори и осъществяване на програми във връзка с процеса по присъединяване на България към Европейския съюз и изплащане на членски внос в международни организации, на които страната е член, за нормалното осъществяване на дейността и представителните функции на президента, вицепрезидента и Народното събрание.

В подфункция "Общи служби" са включени разходите свързани с дейността на Националния статистически институт, Агенцията за чуждестранна помощ, Агенцията за чуждестранни инвестиции, Агенцията за българите в чужбина, Агенцията за бежанците, Центъра за насърчаване на износа, Центъра на промишлеността на Р България в Москва, Централния регистър на особените залози и Държавна агенция "Държавния резерв и военновременните запаси", на обща стойност 45.8 млн.лв., от които в републиканския бюджет са предвидени 42.0 млн.лв.

С проекта на бюджет за 2002 г. по подфункция "Наука", са предвидени общо разходи в размер на 119.1 млн.лв., от които от републиканския бюджет 49.4 млн. лв. От тях текущи разходи за финансиране на научните изследвания осъществявани от научноизследователските институти и самостоятелните научни звена в системата на Националния център за аграрни науки и ведомствените научноизследователски институти и центрове – 48.2 млн. лв., за осъществяваните научни изследвания от Българската академия на науките /БАН/ - 55.7 млн. лв. и за научните изследвания осъществявани от висшите държавни училища – 13.5 млн. лева.

Общо числеността на заетите в сферата на науката през 2002 г. възлиза на 13 190 щ. бр. Щатният персонал в научноизследователските институти и самостоятелни научни звена в системата на Националния център за аграрни науки и ведомствените научноизследователски институти и центрове е 4 957 щ. бр., а в Българска

академия на науките – 8 233 щ. бр., които са по трудови правоотношения.

Осигурени са средства за участието на Р България в Пета рамкова програма /за изследвания, технологично развитие и демонстрации/ – 6.2 млн. лв., в програма ЦЕРН – 1.5 млн. лв. Предвидени са и средства в размер на 529.3 хил. лв. за финансиране на проучвания и разработки в приоритетни отрасли и области на националното стопанство, осъществяване на иновационни процеси, технологично обновяване и реструктуриране на производството на предприятия и организации, оценки и експертизи на национални и международни програми, проекти, финансиране на научните изследвания и оценка на резултатите от тяхното провеждане, организиране и подпомагане на международното научно сътрудничество и др., както и разпространението на резултатите от тази дейност.

5.2.2. ОТБРАНА И СИГУРНОСТ

Функцията включва разходите за отбрана, сигурност и издръжка на съдебната власт. За 2002 г. разходите ще бъдат в размер на 1 573.2 млн. лв. или около 5.15% от БВП. Най-висок и през следващата година се запазва относителният дял на разходите за отбрана, следван от разходите за сигурност. В номинално изражение, най-висок е ръста на увеличение на средствата за издръжка на администрацията на затворите.

Приоритетите в областта на отбраната и сигурността произтичат от общополитическите цели на правителството и се базират на реалностите на международната среда и обективните възможности на страната да отделя ресурси за тази цел. Една от приоритетните задачи на правителството е реструктурирането и модернизирането на националната система за сигурност и отбрана.

Основният акцент във военната политика е оптималното осигуряване на необходимите финансови средства за постигането на определени крайни резултати, свързани с цялостното изпълнение на Националната програма за присъединяване на Република България към Северноатлантическите структури. Това е в пълно съответствие с дефинираната от правителството основна задача – покана на страната за членство в НАТО през 2002 г.

Основните мерки, предприемани от правителството и правозащитните и правоохранителните органи, в областта на охраната на обществения ред и сигурността на гражданите, са насочени към подобряване организацията на полицейското разследване с цел повишаване разкриваемостта на престъпленията с висока степен на обществена опасност. В тази насока, ще продължи работата за подобряване взаимодействието между съдилищата и правоохранителните органи, както и противодействието на т.нар. “нови рискове за сигурността” – организирана престъпност, корупция, тероризъм, наркотрафик и др.

С проекта за държавен бюджет за 2002 год. са предвидени разходи за подфункции “Отбрана” и “Сигурност” в размер на 1 389,9 млн. лв., от които:

- по републиканския бюджет - 1 388,2 млн. лв.
- бюджетни кредити за общините - 1,7 млн. лв.

Предвидените по републиканския бюджет разходи за министерствата и ведомствата са в размер на 1 307,1 млн. лв., за областните администрации – 1,4 млн. лв. и по централния бюджет – 79,7 млн. лв.

Разходите за отбрана и сигурност за 2002 г. представляват 4,5 % от БВП. Финансовото обезпечаване на цялостната дейност по финансиране и осигуряване на отбраната и сигурността, в т.ч. и основния приоритет в нея – политиката и дейностите за интеграция в НАТО, е в зависимост от сегашното и прогнозираното състояние на икономиката, запазването на макроикономическа стабилност, поддържането на финансова и бюджетна дисциплина, недопускането на увеличаване на външния дълг и устойчив икономическия растеж.

С предвидените, в проектозакона за държавния бюджет за 2002 г., разходи по бюджета на Министерството на отбраната се осигурява продължаването на военната реформа, в съответствие с изискванията на Военната доктрина, Плана за организационно изграждане и развитие на МО и на Въоръжените сили до 2004 г. и на Плана на действие за членство в НАТО.

В общия обем текущи разходи по бюджета на Министерството на отбраната са включени 40.0 млн.лв. за изплащане на еднократните парични обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България. В капиталовите разходи на министерството за 2002 г. са предвидени 3.0 млн.лв. за основен ремонт на вертолети, с цел осигуряването на тяхната готовност за включването им в акции по гасене на пожари.

млн.лв.

	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г. Закон	2002 г. Проект
Общо разходи	522.4	607.6	782.6	726.4	763.5
Текущи разходи	516.2	562.5	688.9	679.4	738.5
Капиталови разходи	6.1	45.1	93.7	47.0	25.0

С проектобюджета на МВР за 2002 г. са предвидени разходи в размер на 624.8 млн.лв., в това число за текущи разходи 609.8 млн.лв. и за капиталови разходи – 15.0 млн.лв. В сумата за текущи разходи са включени 40.4 млн.лв. за изплащане на еднократните парични обезщетения по Закона за Министерството на вътрешните работи .

С проектобюджета на МВР за 2002 г. се осигурява финансирането на следните основни дейности на министерството:

- борба с организираната престъпност и корупцията;
- организиране и осъществяване на оперативно-издирвателна и превантивна дейност;
- охрана и контрол на държавната граница, осъществяване на граничния режим и паспортно-визовия контрол и на контрола върху режима за пребиваване на чужденците;
- охрана на стратегически и особено важни обекти и предотвратяване на терористични действия;

- противопожарна дейност и оказване на помощ при стихийни бедствия и производствени аварии;
- контрол върху безопасността на движението по пътищата;
- осъществяване на сътрудничество с други държавни и международни органи и организации.

	млн.лв.				
	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г. Закон	2002 г. Проект
Общо разходи	304.4	395.3	533.5	527.2	624.8
Текущи разходи	301.7	378.8	511.6	510.1	609.8
Капиталови разходи	2.2	16.5	21.8	17.1	15.0

С проектобюджета на Националната служба за охрана за 2002 г. са разчетени потребностите от финансови средства за специфичната дейност на службата, предвид функционалното ѝ предназначение и разпоредбите на Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

	млн.лв.				
	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г. Закон	2002 г. Проект
Общо разходи	9.7	11.0	12.5	13.1	14.7
Текущи разходи	8.3	9.7	12.4	12.7	14.1
Капиталови разходи	1.4	1.4	0.1	0.4	0.6

С проектобюджета на Националната разузнавателна служба за 2002 г. се осигуряват необходимите средства за изпълнение на специфичните функции и задачи на службата и разпоредбите на Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България.

	млн.лв.				
	1998 г.	1999 г.	2000 г.	2001 г. Закон	2002 г. Проект
Общо разходи	6.4	6.2	8.2	10.4	10.9
Текущи разходи	6.3	5.9	7.2	9.5	10.3
Капиталови разходи	0.2	0.3	1.1	0.9	0.6

ПОДФУНКЦИЯ "СЪДЕБНА ВЛАСТ"

Общият размер на разходите за издръжка на съдебната власт за 2002 г. са в размер на 123.3 млн. лв. От тях за текущи разходи предназначени за финансиране на органите на съдебната власт са предвидени 109.3 млн. лв.

От общия обем на разходите е осигурено финансирането на работните заплати, като е спазена общата методика за определяне на заплатите във всички бюджетни дейности за 2002 г. и са включени необходими допълнителни средства за заплати за увеличаване на средногодишната численост на персонала, зает в съдебната власт с 500 щ.бр., което ще доведе при поетапно заемане на нови работни места увеличение на общата численост с 800 щ.бр. в края на 2002 г.

ПОДФУНКЦИЯ "АДМИНИСТРАЦИЯ НА ЗАТВОРИТЕ"

Средствата за финансиране на Главно управление на местата за лишаване от свобода и следствените арести към Министерството на правосъдието са в размер на 60.0 млн.лв. С осигурените средства, през 2002 г. ще бъдат решени проблемите по издръжката, възникнали вследствие недостига на средства през 2001 г. Процентът на нарастване на средствата за 2002 г. спрямо заложените по програма през 2001 г. е 25.4%.

5.2.3. ОБРАЗОВАНИЕ

През 2002 г. средствата за образование ще възлязат на 1 271.3 млн.лв., което представлява 4.1% от БВП. Осигурено е номинално нарастване на средствата за 2002 г. спрямо програмата за 2001 г. със 17.7%. През 2002 г. ще бъде извършена оптимизация на структурите, което в съчетание с увеличението на средствата ще доведе до решаване на повечето от проблемите в средносрочен план.

С проектобюджета 2002 г. са предвидени необходимите средства за въвеждането на 12-ти клас съгласно новия учебен план.

С проектобюджета за 2002 г. в Републиканския бюджет и за държавните висши училища са предвидени разходи по функция "Образование" в размер на 537.7 млн.лв. Ръста в сравнение със Закона за бюджета за 2001 г. е 49.2%.

Средствата за средното образование, финансирано от Министерството на образованието и науката и другите министерства са в размер на 213.0 млн.лв.

Във връзка с реформата в средното образование и в изпълнение на приетите от правителството мерки е предвидено оптимизация на структурите и пропорционално съкращение на броя на заетите в системата на средното образование, считано от 1 юли 2002 г. Тази мярка е следствие от настъпилите демографски промени и силно намаления брой ученици.

Предвидени са необходимите средства в размер на 6.3 млн. лв. за целеви възнаграждения на учителите.

Следва да се отбележи продължаване на участието ни в Европейските образователни програми СОКРАТ, ЛЕОНАРДО, ЦЕПУС, за които в проектобюджета са предвидени средства в размер на 1.7 млн.лв. като съфинансиране от Р България.

За висшите училища са спазени разпоредбите на чл. 91 от Закона за висшето образование, като взаимоотношенията на държавното висше училище с държавния бюджет се осъществяват чрез субсидия за обучаваните студенти.

За първи път субсидията е разработена на база на диференцирани нормативи по професионални направления за новопостъпилите студенти в първи курс, съгласно разпоредбите на Закона за висшето образование и Постановление № 162 на Министерския съвет от 20 юни 2001 г. за определяне на диференцирани нормативи за издръжка на обучението за един студент по професионални направления. Прилагането на

нормативите ще става постепенно по години, с цел да се направи едно по-правилно разпределение на разходите между висшите училища с различни професионални направления.

Субсидията за 2002 г. по функция "Образование" е в размер на 192.6 млн.лв. Осигурени са средства за стипендии, за студентските общежития и столове, за обезщетения по Указа за насърчване на раждаемостта и за здравноосигурителни плащания, съгласно Закона за здравето осигуряване общо в размер на 45.7 млн. лв., като увеличението в сравнение с 2001 г. е 24.2 на сто.

5.2.4. ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Разходите за здравеопазване през 2002 г. възлизат на 1 320.8 млн.лв. или около 4.3% от БВП. Осигурено е номинално нарастване на средствата спрямо програмата от 2001 г. с 10.7%. здравеопазването ще бъде финансирано от три основни източника, чрез републиканския бюджет, НЗОК и бюджетите на общините.

Посредством осигурените средства се търси постигане на следните приоритети в областта на здравеопазването през следващата година:

- повишаване ефективността на здравната система чрез институционални и структурни промени в осигуряването на здравни услуги;
- повишаване качеството на медицинската помощ;
- радикална промяна на начина на финансиране на здравните дейности чрез въвеждане на показатели, основани на критерии, удовлетворяващи както потребителите, така и изпълнителите на медицинска помощ;

През 2002 г. следва да бъде осъществено целогодишно финансиране и на болничната помощ чрез Националната здравноосигурителна каса за да бъде осъществен втория етап от реформата в здравеопазването. Първата стъпка към този, изключително важен и сложен етап започна от 01.07.2001г. От тази дата финансирането на болничната помощ се споделя между Министерството на здравеопазването, общините, ведомствата, които имат здравни заведения и Националната здравноосигурителна каса. Този начин на финансиране ще се запази и през 2002 г., като делът на НЗОК във финансирането на болничната помощ ще достигне до 25 %.

С оглед повишаване ефективността на разходите за болнична помощ е предвидено правителството до 30 юни 2002 г. да реструктурира разходите за здравеопазване в съответствие с реалното място на тази дейност.

Извършващата се структурна и финансова реформа на здравеопазването ще бъде подпомагана през 2002 г. и следващите години със средства от заема от Световната банка през 2000 г. "Проект за реформа в здравния сектор" в размер на 63 млн. щ. дол.

С разчетените за здравеопазване в проекта за републикански бюджет за 2002 г. средства в размер на 529.3 млн.лв. се цели да се осигури финансово, нормалното функциониране на системата на здравеопазване в условията на преход от бюджетно финансиране към целогодишно финансиране на извънболничната помощ от Националната здравноосигурителна каса.

И през 2002 г. ще се запазят в определена степен ангажиментите на държавата, респ. на Републиканския бюджет по отношение финансирането на болничната помощ, независимо, че голяма част от болниците са преобразувани в търговски дружества, съгласно изискванията на Закона за лечебните заведения и получават субсидия за осъществяване на здравна дейност въз основа на едногодишен договор с финансиращия орган.

Участието на Националната здравноосигурителна каса във финансирането на лечебните заведения се предвижда да бъде в размер на около 25 на сто от разходите за болнична помощ през 2001 г., и ще се осъществява в зависимост от достигнати индикативни показатели за качество на оказаната медицинска помощ, залегнали в Националния рамков договор за 2002 г.

Чрез бюджета на Министерството на здравеопазването ще бъдат осигурявани скъпоструващи, животоспасяващи и животоподдържащи медикаменти и консумативи, ще се финансират приоритетни национални здравни програми.

В бюджета на Министерството на здравеопазването са предвидени 18 млн.лв. целеви средства за транспортни разходи на хемодиализирани болни.

В проектобюджетите на Министерството на здравеопазването и Националната здравноосигурителна каса са предвидени средства за компенсиране на евентуалното увеличение на цените на лекарствата, вследствие въвеждането на данък върху добавената стойност, както върху вносните, така и върху българските лекарства.

През 2002 г. се предвижда Националната здравноосигурителна каса да извърши разходи в размер на 517.5 млн.лв., от които 487 млн. лв. са разходи за здравноосигурителни плащания. Основната част от тези плащания са за доболнична медицинска помощ - 265 млн.лв., и за лекарствени средства за домашно лечение - 142 млн.лв.. Предвидените плащания за болнична медицинска помощ следва да бъдат осъществени в рамките на 80 млн. лв.

5.2.5. ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ И СОЦИАЛНО ПОДПОМАГАНЕ

За 2002 г. за функцията "Социално осигуряване, подпомагане и грижи" са предвидени средства в размер на 4 398.6 млн.лв., което представлява 14.3% от БВП. Прямо програмата за 2001 г., номиналното изменение на средствата е в размер на 11.7%. Относителният дял на функцията е 37.6% от общо нелихвените разходи. Най-висок е относителният дял на разходите за пенсии, следван от разходите за социални помощи и обезщетения.

Консолидираният проектобюджет на държавното обществено осигуряване за 2002 г. е разработен на база действащото законодателство, като е съобразен с прогнозните

макроикономически показатели за равнище на безработица и доходи.

Отчетено е стартирането на допълнителното задължително пенсионно осигуряване за родените след 31 декември 1959 г. лица (приблизително 1 120 000 души). Също така е отчетена и промяната в съотношението на вноската между работодател и осигурено лице от 80:20 през 2001 г. на 75:25 през 2002 г.

По отношение на пенсиите е планирано увеличение на основните им размери от 1 юни с 6 на сто. При тези разчети социалната пенсия от 1 юни става 46,60 лв. и общият разход за пенсии възлиза на 2 881.8 млн. лв. Размерът на средната пенсия на един пенсионер през 2002 г. ще достигне 100,62 лв., при 91,24 лв. за 2001 г. За пенсиите, изплащани за сметка на бюджета на държавното обществено осигуряване са предвидени разходи в размер 2 715.8 млн. лв., а за пенсиите за сметка на Републиканския бюджет 116.0 млн. лв.

Втората по значимост група разходи са помощите и обезщетенията по Кодекса за задължително обществено осигуряване, които се планира за 2002 г. да бъдат в размер на 191.4 млн.лв. или 6 % от всички разходи. Паричните обезщетения за отглеждане на малко дете са планирани на база 100 лв. минимална работна заплата.

При разчитането на всички останали помощи и обезщетения за сметка на бюджета на държавното обществено осигуряване за база са използвани - 94 лв.

За бюджета на държавното обществено осигуряване в 2002 г. са предвидени трансфери от Централния републикански бюджет в размер на 992.9 млн.лв. Той включва средствата необходими за изплащане на:

- социални пенсии, персонални пенсии, пенсии за особени заслуги към държавата и нацията и народни пенсии и индексациите, компенсациите и добавките към тях, включително за пощенска такса и ДДС в размер на 98.4 млн. лв.;
- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война с размер 17.5 млн. лв.;
- средства по Указа за насърчаване на раждаемостта – 136.5 млн.лв., в това число еднократни помощи при раждане – 6.5 млн. лв.;
- месечни добавки за деца към заплатите – 123.3 млн. лв., като разчетените средства бележат ръст от 23% спрямо 2001 г.;
- месечни добавки за деца към пенсиите и добавки за самотни майки в размер на 6.7 млн. лв.;
- месечни добавки за деца-инвалиди съгласно чл. 40 от ЗЗРСИИ в размер 3.6 млн. лв.;
- трансфер към бюджета на здравното осигуряване за пенсионерите през 2002 г., в размер 160,8 млн.лв.;
- трансфер за отбранително-мобилизационна подготовка в размер на 23,5 хил. лв.;
- трансфер от средствата на държавното обществено осигуряване към

бюджета на Министерство на труда и социалната политика за фонд "Рехабилитация и социална интеграция на инвалидите" в размер 3.5 млн. лв. за ортопедични средства на осигурените лица и за фонд "Условия на труд" в размер 3.0 млн. лв., за провеждане на мероприятия за подобряване условията на труд;

- трансфер за покриване на дефицита по Консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване.

През 2002 г. бюджета на ДОО се очаква да приключи с дефицит в размер на 516.1 млн. лв. Следва да се има предвид, че значителна част от този дефицит е следствие на проведената реформа, което създава значителни трудности за финансовото състояние на бюджета на ДОО. От друга страна, следва да се отчита факта, че възможностите на Републиканския бюджет за покриване на дефицита по бюджета на ДОО са достигнали критична граница.

ПОДФУНКЦИЯ "Социални помощи и обезщетения"

Общият размер на разходите за 2002 г. е 1 320.9 млн. лв., или 4.3% от БВП. Спрямо програмата за 2001 г., номиналното нарастване на средствата е 15.1%

Подфункцията съдържа разходите за пасивни и активни мерки на пазара на труда. Разходите са разчетени за средногодишен брой на регистрирани безработни - 635 000 души. Средногодишният размер на паричната помощ е разчетена да бъде 51 лв., а средногодишният размер на обезщетението 97.8 лв.

За активна и пасивна политика на пазара на труда са предвидени средства в размер на 391.2 млн. лв., от които за пасивни мерки са 279.9 млн.лв., а за активни мерки средствата са в размер на 111.3 млн.лв., от които в съответствие с политиката на правителството са предвидени 20 млн.лв. за гаранционни схеми за микрокредитиране и 5 млн.лв. от външно финансиране за Социалноинвестиционния фонд по бюджета на Министерство на труда и социалната политика.

Средствата за активни мерки на пазара на труда се разпределят, както следва:

- 20 млн.лв. за гаранционни схеми за микрокредитиране по бюджета на Министерство на труда и социалната политика;
- 86.3 млн.лв. по бюджета на фонд "Професионална квалификация и безработица", от които 10.1 млн.лв. за насърчаване на работодателите при наемане на безработни, 71.4 млн.лв. за програми, осигуряващи заетост на безработни и 4.8 млн.лв. за професионална квалификация.

С предвидените средства се осигуряват средства за реализация на Националните програми за заетост:

- Национална програма за заетост в общополезни дейности - 18 000 работни места целогодишно и 5 месечна заетост за около 43 000 безработни;

- Програма за временна заетост - ще бъдат разкрити целогодишно около 6 300 работни места и 5 месечна заетост за около 6 180 безработни;
- Национална програма "Гъвкави форми за заетост", в рамките на която ще бъде обезпечено включването на 6 180 безработни лица;
- Национална програма за социална интеграция и професионална реализация на младежите - възпитаници на домовете за отглеждане и възпитание на деца, лишени от родителски грижи, което ще обезпечи включването на около 300 безработни младежи.

Обезпечени са средства за реализация на регионални програми за заетост, общински програми за заетост, 36 действащи сдружения за заетост, програми за ограмотяване, квалификация и заетост.

За изплащане еднократните парични обезщетения по Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България и по Закона за Министерството на вътрешните работи са предвидени средства в размер на 81.0 млн.лв.

5.2.6. Жилищно строителство и благоустройство

На национално ниво за функцията са предвидени 328.1 млн.лв. за 2002 г., което представлява около 1.05% от БВП. От тях 120 млн. лв. са разходи от Републиканския бюджет и 208.1 млн. лв. в общинските бюджети.

В проектобюджета за 2002 г. са предвидени средства в размер на 88 млн. лв., които обхващат дейности осъществявани в структурите на Министерството на регионалното развитие и благоустройството и Министерството на околната среда и водите, както и отразените в тази функция Национален фонд за опазване на околната среда и Национален компенсационен жилищен фонд към Министерския съвет.

5.2.7. Почивно дело, култура, религиозни дейности

Общо разходите за функцията за 2002 г. са в размер на 232.2 млн. лв. или около 0.8% от БВП. В номинално изражение, спрямо програмата за 2001 г. разходите са се увеличили с 28.3%, което е едно от най-значителните увеличения спрямо останалите функции.

Най-голям е относителния дял във функцията на разходите за култура, около 90%, следвани от разходите за физическа култура и спорт.

ПОДФУНКЦИЯ "ФИЗИЧЕСКА КУЛТУРА И СПОРТ"

С проекта на бюджет за 2002г. в Републиканския бюджет за физическото възпитание и спорта са разчетени 5.6 млн.лв., които са в бюджета на Държавната агенция за младежта и спорта /ДАМС/. С тези средства ще бъдат финансирани предимно национални и целеви програми в областта на физическото възпитание и спорта.

Средствата са предназначени за финансиране на детско-юношеския спорт и спортно-състезателната дейност в спортните училища и са предвидени по бюджета на ДАМС в изпълнение на разпоредбите на Закона за хазарта.

ПОДФУНКЦИЯ “КУЛТУРА”

Общо средствата за 2002 г., които ще бъдат изразходвани за дейности свързани с културата са в размер на 211.1 млн. лв. Това е най-голямото номинално увеличение спрямо всички останали функции, като достига 34.8%.

В Републиканския бюджет за 2002 г. са предвидени общо разходи в размер на 47.4 млн.лв.

Разходите за култура по проектобюджета за 2002 г. са за финансиране на организациите и дейностите към Министерството на културата, архивната система, Българското национално радио и Българската национална телевизия.

За финансиране на дейностите за култура, в Министерство на културата са предвидени 38.5 млн.лв.

В проектобюджета за 2002 г. са предвидени целеви разходи за осъществяване на международна културна дейност на културните институти в чужбина, за участие в международни фестивали и конкурси, субсидии за проекти и програми - филмопроизводство, книгоиздаване, музикални, театрални и музейни проекти, за регионалните библиотеки и др.

През 2002 г. се предвижда да постъпят по бюджета на Националния съвет за радио и телевизия средства в размер на 105.0 хил.лв., като трансфери от лицензионни такси за радио и телевизионна дейност. Тъй като механизмът на събирането на таксите, предвидени по Закона за радиото и телевизията реално не действа, по фонда не постъпват приходи, както и не се предвиждат разходи, свързани със събирането на тези приходи. Едно от предпоставките за постепенно отделяне на прякото финансиране на двете медии от държавния бюджет, предвидено през следващите години вероятно няма да бъде изпълнено.

Проектобюджетите за 2002 г. на Българско национално радио и Българска национална телевизия са разработени в съответствие със Закона за радиото и телевизията, а именно - субсидия за Българско национално радио – 31.9 млн.лв., при 73 523 часа радиопрограма и за Българска национална телевизия – 40.8 млн.лв. за 16 350 часа телевизионна програма.

ПОДФУНКЦИЯ “РЕЛИГИОЗНО ДЕЛО”

По подфункцията са предвидени разходи по републиканския бюджет в размер на 1.04 млн.лв. В изпълнение на чл.13 от Закона за изповеданията, държавата подпомага издръжката на религиозните общности, регистрирани официално в страната, като средствата са предназначени за субсидиране издръжката на храмове в страната, за реставрация на българските църковни имоти, подпомагане на свещенослужителите и

църковните настоятелства, развиващи своята дейност в чужбина и за религиозна литература.

5.2.8. Икономически дейности и услуги

В бюджета за 2002 г. за функция “Икономически дейности и услуги” са предвидени разходи в размер на 1 543.1 млн. лв., или около 5% от БВП. Най-голям е дялът на подфункция “Други дейности на икономиката”, където са отразени разходите финансирани по линия на предприеждинителните програми ФАР, ИСПА и САПАРД.

ПОДФУНКЦИЯ “МИННО ДЕЛО, ГОРИВА И ЕНЕРГИЯ”

Средствата по подфункцията са в размер на 58 млн.лв. в това число за капиталови разходи – 10 млн.лв. и субсидии в размер на 40 млн.лв. От тях за финансиране на дейности в Министерството на околната среда и водите по измерване и анализи са осигурени 3 млн.лв. и в Министерство на икономиката – 162.3 хил.лева.

За генерирането на радиоактивните отпадъци са предвидени средства в размер на 10.7 млн.лв. и за осигуряване процесът на извеждане от експлоатация на ядрени мощности – 4.2 млн.лв.

ПОДФУНКЦИЯ “СЕЛСКО СТОПАНСТВО, ГОРСКО СТОПАНСТВО, ЛОВ И РИБОЛОВ”

С проектобюджета за 2002 година по подфункцията са предвидени разходи в размер на 276.8 млн.лв., от които в Републиканския бюджет 240.2 млн.лв. Осигурени са субсидии в размер на 85 млн. лв.

ПОДФУНКЦИЯ “ТРАНСПОРТ И СЪОБЩЕНИЯ”

Средствата по подфункция “Транспорт и съобщения” са в размер на 508.4 млн.лв., от които 470 млн.лв. са разходи по Републиканския бюджет. Осигурени са капиталови разходи в размер на 271.3 млн.лв. общо за консолидирания държавен бюджет. От тях за осъществяване на дейности в Министерство на транспорта и Изпълнителна агенция “Пътища” към Министерство на регионалното развитие и благоустройството са предвидени 199.4 млн. лв.

ПОДФУНКЦИЯ “ДРУГИ ДЕЙНОСТИ ПО ИКОНОМИКАТА”

Средствата по подфункцията са размер на 700 млн.лв., в това число за капиталови разходи – 336 млн. лв. и субсидии от 49.5 млн. лв. От тях по бюджета на Националния фонд са предвидени 469.6 млн.лв. с тези средства се финансират програми по ФАР, ИСПА и САПАРД на ЕС.

ОБЩИНСКИ БЮДЖЕТИ

Изпълнението на общинските бюджети през последните години показва, че повечето от общините в България изпитват икономически затруднения. Това се дължи най-вече на промените в икономическата структура на страната и недостатъчно ефективно финансово управление в общините. Въпреки това, някои от проблемите могат да се отдадат и на слабости в административната рамка за финансиране на общините на ниво централно правителство.

От фискална гледна точка се появиха сигнали за влошаване на финансовото състояние на общините, което от своя страна се явява причина за дестабилизация на държавния бюджет. Два много важни индикатора за финансовото състояние на общините са размерът на неразплатените разходи и броят на общините, в които са акумулирани последните. Към 31 декември 2000 г. са реализирани 171.2 млн. лв. в 229 бр. общини, а към 30 септември 2001 г. са установени 178.6 млн. лв. в 247 бр. общини. Високият размер неразплатени разходи води до няколко негативни последици като: авансово намаление на проектобюджета за всяка следваща година, невъзможност за ритмично изпълнение на приетият бюджет, включително при изплащане на трудовите възнаграждения и социалните плащания. Това от своя страна поражда негативни и невинаги коректни действия от местната към централната власт и обратно.

От друга страна факт е че създалата се практика през последните години, да бъдат разпределяни допълнителни средства към общините, създаде настроения за нарушаване на финансовата дисциплина и доведе до генериране на неразплатени разходи с очакване, че те ще бъдат покрити от Републиканския бюджет.

Министерство на финансите започна осъществяването на механизъм за разделяне на общинските финансови права и отговорности от държавните финансови права и отговорности, осъществяващи се чрез общинските бюджети. На практика създаването и реализацията на този механизъм е първа стъпка към финансовата децентрализация на общините и ясно формулиране на правата и отговорностите на общините и държавата.

Стремежът на Министерството на финансите в тази връзка е с проектобюджета за 2002г. максимално да се балансира нивото на поетите отговорности и финансовото им осигуряване, при спазване на висока прозрачност при определяне на бюджетните взаимоотношения на общините с Републиканския бюджет.

Предвид обстоятелството, че Столичната община е единствена по рода си и нейните финансови и натурални показатели са несъпоставими като числа с всички останали общини, същата е изключена при прилагането на Методиката за определяне на бюджетните взаимоотношения на общините с Републиканския бюджет за 2002 г. Конкретните бюджетни взаимоотношения са определени посредством съгласувателна процедура между Министъра на финансите и ръководството на общината.

От бюджетите на общините за 2002 г. отпадат като задължение транспортните разходи за хемодиализирани болни в размер на 16.0 млн. лв., разходите за частично реимбурсиране на лекарствените средства на ветераните от войните 4.0 млн. лв., както и разходите за допълнителни възнаграждения на работещите в общинското образование по реда на параграф 35 от Закона за народната просвета, в размер на 28.5 млн. лева.

В ЦРБ са предвидени допълнителни средства, които в хода на изпълнението на бюджета ще бъдат предоставени целево за определени дейности.

Приходната и разходната част на общинските бюджети, като част от консолидирания държавен бюджет за 2002 г. е разработена при спазване на следните принципи:

- Съобразяване с общата икономическа рамка;
- Отчитане промените в данъчните закони;
- Увеличаване доходите на работещите в бюджетната сфера, от 1 януари и 1 юли 2002 г. с 5 на сто;
- Структурни промени в системите на здравеопазването и образованието, водещи до оптимизиране числеността на персонала;
- Осигуряване в максимално възможна степен на средствата за помощи изплащани по Указа за насърчаване на раждаемостта и Закона за социално подпомагане, като през 2002 г. се предлага нова схема за изплащане на помощите в размер на 75 на сто с източник Републиканския бюджет и 25 на сто с източник собствени средства на общините, което е намерило отражение при изготвянето на разходната част на прогнозния бюджет на общините;

Рамката на общинските бюджети за 2002 г. предвижда да постъпят собствени приходи в размер на 1 337.6 млн. лв., от които данъчни 1 025.0 млн. лв. и неданъчни 312.6 млн. лв., и да бъдат извършени разходи в размер на 1 904.6 млн. лв. На съпоставима основа с 2001 г. разходите са в повече с 255.4 млн.лв., което изразено в процент дава 16.4 %, а заедно със средствата заделени в Републиканския бюджет и трансферите, които се очаква да бъдат предоставени от закритите извънбюджетни сметки и фондове към министерствата и ведомствата, да достигнат 1 967.7 млн. лева., или в повече с 299.6 млн. лв. спрямо съпоставимия проект.

При определяне на бюджетните взаимоотношения на общините с Републиканския бюджет за 2002 г. на национално равнище беше приложен съгласуван с НСОРБ метод за определяне на размера на компенсираните взаимоотношения на общините с Републиканския бюджет, основан на разделението на приходните и разходните отговорности. По посочения начин беше определена и предложена за съгласуване, бруто вноската на Столичната община за 2002 година.

Определянето на конкретните бюджетни взаимоотношения на общините с Републиканския бюджет се извърши по традиционния метод от 1993 г. насам, чрез Методиката за определяне на бюджетните взаимоотношения на общините с Републиканския бюджет. В Методиката беше изменено само теглото на показателя "брой читалища", който беше увеличен с 0.8 на сто и респективно намален показателя "брой население" с 0.8 на сто.

Беше проведена среща с Националното сдружение на общините в Република България, на която министърът на финансите информира сдружението за проекта на държавния бюджет за 2002 г. и основните приоритети, заложи в него.

Съществено значение беше отделено на принципите, въз основа на които е изграден прогнозния бюджет на общините. Констатирана беше коренната промяна в подхода на

формирането на общинските бюджети, свързана с разграничаването на отговорностите на държавата и общините. Конкретните виждания по отделните елементи на политиката са отразени в протокол, подписан от министъра на финансите и Националното сдружение на общините в Република България.

Следва да се отбележи, че такъв протокол не беше подписан от предишното правителство при приемането на бюджета за 2001 година.

---

6. БЮДЖЕТЕН БАЛАНС И ФИНАНСИРАНЕ

6.2. Държавен дълг

Към края на месец септември държавният дълг е 9 265.5 млн. щ. д., в това число 8 440.6 млн. щ. д. - външен и 1 766.9 млн. лв. - вътрешен. Като съотношение спрямо БВП целият дълг е 70.4 %, а външният е 64.1 %. В сравнение с края на 2000 година той е намалял с 530 млн. щ. д., а като съотношение към БВП с над 10 пункта. Разходите за обслужване на дълга към същия период са 1 078.1 млн. лева, което е под предвиденото в предварителните разчети, поради по-ниските от предвидените международни лихви.

Въпреки високото си относително равнище външният дълг отбелязва положителни тенденции на развитие през настоящата година. Номиналният му размер спада с над 500 млн. щ. д., а съотношението му спрямо БВП достига 66.0 % при 74.1 % в началото на периода. Външният дълг остава чувствителен към движението на лихвените и валутни курсове, което се дължи на големия размер на плаващите лихвени купони и на деноминирания в неевропейски валути компонент. През настоящата година тази структура повлиява положително от гледна точка на драстичното намаление на лихвите на Европейската централна банка и на американския Федерален резерв, но от друга страна резултатът беше до известна степен компенсирал от обезценката на еврото.

Вътрешният дълг остава с приблизително същата стойност за деветмесечието, но реализира значителни структурни подобрения. Матуритетът на ДЦК, емитирани за финансиране на дефицита, нараства със 7 месеца, което се дължи на увеличението на дела на емисиите на дългосрочните книжа. Доходността остава на относително постоянно равнище с известно намаление при петгодишните облигации, които се наложиха успешно на пазара. Балансираната емисионна политика доведе и до намаляване на задълженията в долари, които спаднаха от 40.2 до 33.8 %, и до ръст на дълга с фиксирани лихвени купони, който достигна 55.5 %. Планира се емитирането на по-дългосрочни ДЦК – 7-годишни, а по-късно и 10-годишни

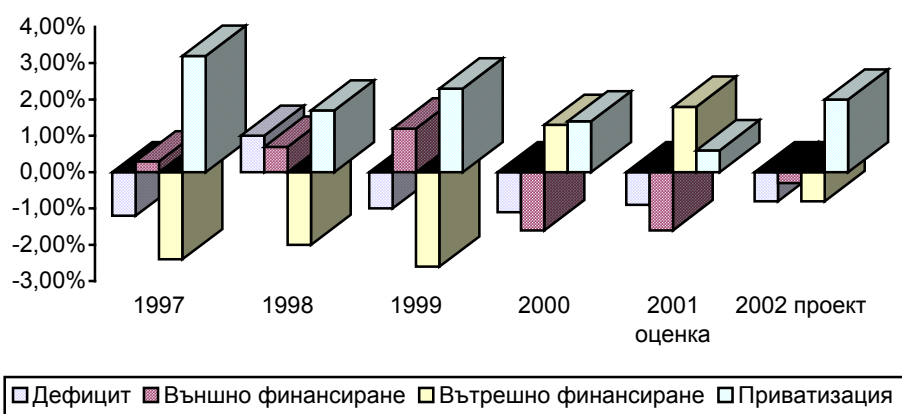
Очакваният размер на вътрешния дълг в края на годината е 1 850 млн. лв., а на външния – 8 630 млн. щ. д. Прогнозният размер на плащанията по външния дълг е около 1 170 млн. щ. д., в т. ч. 680 млн. - главници и 490 млн. - лихви. По вътрешния дълг изплатените главници ще бъдат 725 млн. лв. и лихви – 128.5 млн. лв.

През следващите три години плащанията по външния дълг ще останат в порядъка от 1 до 1.1 млрд. щ. д. Влияние върху тези цифри може да окажат международните лихвени проценти, както и курса на щатския долар спрямо еврото. Дългът ще нараства в резултат

на усвояванията по вече договорени държавни инвестиционни и държавногарантирани заеми, но съотношението му спрямо БВП се очаква да намалява. Върху размера на вътрешния дълг през следващите години се очаква да повлияе реализираното положителното финансиране в зависимост от пазарната конюнктура.

Предоставянето на данните за консолидирания правителствен дефицит и дълг е един от приоритетите на Европейската комисия (ЕК), както за страните-членки на ЕС, така и във връзка с подготовката на преговорите за присъединяване на страните-кандидатки за членство в Европейската Общност. Регулация 3605/22.11.1993 на ЕО относно прилагането на Протокола за процедурите за свръхдефицита и последващите изменения с Регулация № 475/28.02.2000 задължават всички страни-членки на ЕС да отчитат текущия и планиран правителствен дефицит и нивата на консолидирания правителствен дълг в съответствие с методологията на Европейската система за сметки (ESA95) два пъти годишно. С цел установяване съществуването на свръхдефицит в страните-кандидатки за членство в ЕС, изискването на ЕК се прилага и за тях един път годишно от 1 април 2001 г. Показателите за дефицита и дълга на консолидираното правителство за периода 1998 – 2001 г. са предоставени на Генерална дирекция “Бюджетни и финансови въпроси” към Министерството на финансите, като в изготвяните за целта нотификационни таблици са отразени методологическите различия, отличаващи националната методология на отчитане на бюджетното салдо по консолидираната фискална програма от изискванията на ESA95. Едно от съществените различия на националната методология от тази на ESA 95 е отразяването на нето придобиването на финансови активи (без приватизацията) и възмездното финансиране (нето предоставяните лихвени заеми и временна финансова помощ, като и плащанията по поети гаранции и поръчителства от страна на различните нива на консолидираното правителство) в разходната част на бюджета. В тази връзка при разработването на бюджета за 2002 г. Министерството на финансите се съобрази с това изискване на методологията на ESA 95 тези разходи да се представят като финансиране.

6.3. ФИНАНСИРАНЕ

Външното финансиране през следващата година ще бъде отрицателно при очаквани

усвоявания по нови заеми в подкрепа на платежния баланс от 165 млн. щ.д. Ще се наблюдава засилване на тенденцията към увеличаване на дела на държавните инвестиционни заеми, които ще се насочват към приоритетни области на икономиката.

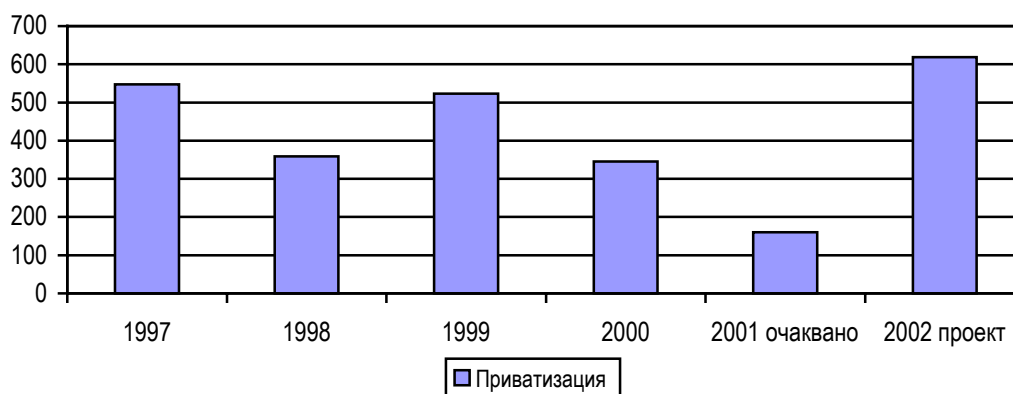
Вътрешното финансиране ще компенсира до известна степен външното чрез реализиране на положително салдо от 60 млн. лв. Срокът на предлаганите за продажба държавни ценни книжа ще бъде плавно удължаван, като се отчита разширяването на участието на пенсионните фондове на този пазар. С цел стимулиране на спестяванията ще продължи разширяването на пазара на спестовни облигации за граждани при доходност леко превишаваща тази на редовните аукциони.

При благоприятни условия на международните пазари се предвижда и подготовка на първата емисия еврооблигации.

ПРИВАТИЗАЦИЯ

През 2002 година от приватизация на държавни предприятия се очакват да постъпят 618.5 млн.лв. От тях в ЦРБ за 2002 г. се предвижда приход от 556,7 млн. лв., които ще са източник на финансиране на бюджетния дефицит и управление на фискалния резерв.

Млн.лв.

Прогнозните приходи от приватизация са на база очакваното реализиране на общо 349 сделки. Над 238 от тях са продажба на мажоритарни дялове и пакети от акции, 21 миноритарни пакета и 90 – обособени части. Основата на програмата за приватизация е сключването на сделките за продажба на “БТК” ЕАД, “БУЛГАРТАБАК ХОЛДИНГ” ЕАД, “БАЛКАНКАР ХОЛДИНГ” ЕАД, “ФАРМАХИМ ХОЛДИНГ” ЕАД, “СЛЪНЧЕВ БРЯГ” АД, ПАРАХОДСТВОТА “БЪЛГАРСКИ МОРСКИ ФЛОД” И “БЪЛГАРСКО РЕЧНО ПЛАВАНЕ”. Значително ще бъде ускорен процеса на приватизация в енергийния сектор – дружествата за електроразпределение, топлафикациите и други.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проектът на Бюджет 2002 отразява ангажиментите на Правителството поети с неговата програма за управление. Това е бюджет, който поема отговорността за ускоряване на реформите в публичния и реалния сектор, реструктуриране на разходите и създаване на по-благоприятни условия за бизнеса. Приоритетите на бюджета отразяват основните предизвикателства пред него, а именно намаляване на безработицата и бедността, оптимизиране на структурите в бюджетната сфера и повишаване ефективността на разходите. Бюджета предвижда механизми за създаване условия за постигане на балансиран бюджет в една трудна икономическа среда. Вграждането на буфери и прилагане на консервативен подход при съставянето му е гаранция за неутрализиране на редица външни рискове и предизвикателства, вследствие на колебанията в развитието на световната икономика.

Въпреки твърде кратките срокове, Правителството успя да създаде необходимата организация за своевременното разработване на проектозакона за държавния бюджет за 2002 г. и бюджетните документи, които ще бъдат внесени в Народното събрание за одобрение в законоустановения срок.

Приемането на предлагания държавен бюджет за 2002 г. гарантира поддържането на макроикономическа и финансова стабилност, създаване на условия за развитие на частния сектор, привличане на чуждестранни инвестиции и утвърждаване на България като страна с функционираща пазарна икономика, която успешно преговаря за членство в Европейския съюз.

МИНИСТЪР: